

**Broj: 10-11-7-3352-36/25
Sarajevo, 6. 11. 2025. godine**

**SKUPŠTINA KANTONA SARAJEVO
Komisija za jednakopravnost spolova
n/p predsjedavajući/a**

**Ul. Reisa Džemaludina Čauševića br. 1
71 000 Sarajevo**

E-mal: skupstina@skupstina.ks.gov.ba

PREDMET: Najava revizije učinka, praćenje realizacije preporuka

Poštovani/a,

Ured za reviziju institucija u Federaciji BiH je u skladu sa Zakonom o reviziji institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, br. 22/06) donio Odluku o provođenju praćenja realizacije preporuka iz Izvještaja revizije učinka „Rodna ravnopravnost i sprečavanje nasilja nad ženama“ (br. 12-11-7-3352/25 od 4. 11. 2025. godine).

Prema INTOSAI-jevom Okviru profesionalnih objava, cilj praćenja je ocijeniti status realizacije preporuka i potaknuti mehanizme odgovornosti koji dovode do boljih odluka izvršne i zakonodavne vlasti, kao i dužnosnika koji upravljaju javnim novcem. Stoga Ured za reviziju provodi predmetno praćenje kako bi prikupio povratne informacije o aktivnostima preduzetim na implementaciji datih preporuka iz Izvještaja revizije učinka objavljenog 16. 10. 2023. godine.

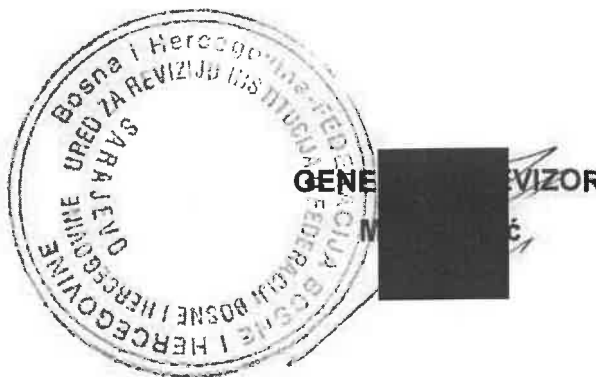
U prilogu Vam dostavljamo Upitnik o postupanju po preporukama, koji će Vam biti dostavljen i u elektronskoj formi. Molimo Vas da tražene podatke dostavite Uredu za reviziju institucija u FBiH poštom ili voditeljici tima Ireni Vuković na e-mail adresu ivukovic@vrifbih.ba, najkasnije do 17. 11. 2025. godine. Dodatne informacije u vezi s Upitnikom možete dobiti putem naznačene e-mail adrese.

Od Vaših zaposlenika očekujemo punu saradnju i vjerujemo da ćemo imati na raspolaganju potrebne informacije i dokumentaciju, shodno ovlaštenjima iz člana 39. i 40. Zakona o reviziji institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine. Potrebno je da odredite kontakt-osobu koja će raditi s revizorskim timom i od koje očekujemo punu saradnju, te da nas obavijestite o vašoj službenoj e-mail adresi koju ćemo koristiti tokom obavljanja revizije.

S poštovanjem,

Dostavljeno:

- Naslovu
- Dosje
- a/a

IZVJEŠTAJ REVIZIJE UČINKA

RODNA RAVNOPRAVNOST I SPREČAVANJE NASILJA NAD ŽENAMA

Broj: 01-02-10-11-7-1099-54/23

Sarajevo, oktobar 2023. godine

SADRŽAJ

ZAKLJUČAK NEZAVISNOG REVIZORA.....	1
LISTA SKRAĆENICA, TABELA I PRILOGA	3
PREDGOVOR.....	5
REZIME	6
1. UVOD.....	8
1.1. Indikacije problema i motiv za provođenje revizije	8
1.2. Cilj revizije i revizijska pitanja.....	10
1.3. Obim i ograničenja revizije.....	10
1.4. Kriteriji revizije	11
1.5. Izvori podataka i metodologija.....	12
2. OPIS OBLASTI	13
2.1. Pravni okvir relevantan za oblast revizije.....	13
2.2. Obaveza postizanja rodne ravnopravnosti	15
2.3. Rodno zasnovana diskriminacija i nasilje u porodici.....	15
3. NALAZI REVIZIJE	17
3.1.Regulatorne i institucionalne pretpostavke	17
3.1.1. Obaveza usaglašavanja zakona i drugih akata s propisima koji se odnose na rodnu ravnopravnost	17
3.1.2. Aktivnosti federalne i kantonalnih komisija za ravnopravnost spolova.....	18
3.1.3. Rodno odgovorno budžetiranje	19
3.1.4. Nedostaci zakonodavnog okvira koji uređuje pitanja nasilja u porodici.....	20
3.1.4.1. Aktivnosti na unapređenju regulative za zaštitu žrtava nasilja	20
3.1.4.2. Osnivanje, rad i finansiranje sigurnih kuća.....	22
3.2.Izrada i provođenje strateških i planskih dokumenata	23
3.2.1. Izrada i provođenje gender akcionih planova u Federaciji BiH	23
3.2.2. Strateški okvir za borbu protiv nasilja u porodici	24
3.2.3. Dvogodišnji programi mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici.....	25
3.3. Žrtve nasilja u porodici	26
3.3.1.Provođenje mjera za zaštitu žrtava nasilja u porodici	27
3.3.2.Zbrinjavanje žrtava nasilja u sigurnim kućama	29
3.3.2.1. Finansiranje i nadzor sigurnih kuća	31
3.4. Dodana vrijednost	33
3.5. Komentari na Nacrt izvještaja	34
4. ZAKLJUČCI REVIZIJE.....	37
4.1. Nisu uspostavljene odgovarajuće regulatorne i institucionalne pretpostavke za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja nad ženama	37

4.2. Nije osigurano efikasno planiranje i provedba strateških i planskih dokumenata za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja nad ženama.....	37
4.3. Ne poduzimaju se odgovarajuće aktivnosti za zbrinjavanje žena žrtava nasilja.....	38
5. PREPORUKE	39
5.1. Preporuke za regulatorne i institucionalne pretpostavke za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja nad ženama	39
5.2. Preporuke za izradu i provođenje strateških i planskih dokumenata	40
5.3. Preporuke za zbrinjavanje žena žrtava nasilja.....	40
P R I L O Z I.....	42
Prilog 1. Nadležnosti u oblasti rodne ravnopravnosti i ključne institucije relevantne za predmet revizije	43
Prilog 2. Temeljni pojmovi relevantni za predmetnu reviziju	45
Prilog 3. Međunarodni i domaći pravni okvir za ravnopravnost spolova i nasilje nad ženama	46
Prilog 4. Institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova u FBiH	47
Prilog 5. Hodogram postupanja u slučajevima nasilja u porodici	48
Prilog 6. Podaci o broju održanih sjednica komisija/odbora u FBiH u periodu 2019-2022. godine.....	49
Prilog 7. Dodijeljena sredstva sigurnim kućama iz budžeta BiH, FBiH i kantonalnih budžeta u periodu 2019-2022. godine	50
Prilog 8. Oblici i znakovi nasilja nad ženama	52

ZAKLJUČAK NEZAVISNOG REVIZORA

Uvažavajući odredbe INTOSAI-P 1 Limske deklaracije o potrebi proširivanja međunarodne razmjene iskustava, cijeneći zajednički interes za razvoj revizijske profesije, afirmišući vrijednosti i koristi vrhovnih revizijskih institucija u pokretanju promjena u životima građana, Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine proveo je reviziju učinka iz oblasti rodne ravnopravnosti. Revizija je provedena u okviru projekta paralelne revizije u kojem su učestvovali VRI iz: Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije. Tema revizije izabrana je kako bi se doprinijelo poboljšanju rodne ravnopravnosti i promovisanju UN-ovih ciljeva održivog razvoja, kao ključnih prioriteta INTOSAI zajednice.

U ovom izvještaju prezentiraju se rezultati revizije učinka „Rodna ravnopravnost i sprečavanje nasilja nad ženama“ koju je proveo Ured. Revizija je provedena u skladu sa Zakonom o reviziji institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, broj 22/06), INTOSAI Okvirom profesionalnih objava¹ i metodologijom za reviziju učinka. Primijenjeni INTOSAI principi i standardi su: ISSAI 100 – Osnovni principi revizije javnog sektora, ISSAI 140 – Kontrola kvaliteta u vrhovnim revizijskim institucijama, ISSAI 300 – Principi revizije učinka, ISSAI 3000 – Standardi revizije učinka i GUID 9000 – Zajedničke revizije vrhovnih revizijskih institucija.

Cilj revizije bio je ispitati efikasnost nadležnih institucija u postizanju rodne ravnopravnosti i sprečavanju nasilja nad ženama. Revizijom su obuhvaćene aktivnosti 33 subjekta: Gender centra Federacije BiH, Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, jedanaest komisija/odбора za ravnopravnost spolova u Federaciji BiH, deset kantonalnih ministarstava nadležnih za socijalnu politiku i deset centara za socijalni rad.

Rezultati revizije ukazuju na nedovoljnu efikasnost nadležnih institucija u oblasti rodne ravnopravnosti s obzirom na to da zakonska regulativa za uređenje ove oblasti nije adekvatna, te da mjere za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja nad ženama nisu efikasno planirane niti realizovane. Pored toga, sistem zbrinjavanja žrtava nasilja nije uređen na odgovarajući način.

U vezi s uspostavljanjem odgovarajućih regulatornih i institucionalnih pretpostavki za postizanje rodne ravnopravnosti, utvrđeno je da nije jasno uređena proceduralna obaveza institucija da u proces izrade akata uključuju principe ravnopravnosti spolova. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici nije u potpunosti usklađen s Istanbulskom konvencijom, iako je BiH ratificirala ovu konvenciju prije deset godina. Pojedini značajni pojmovi poput nasilja u porodici, rodno zasnovanog nasilja i koncepta porodice nisu usklađeni s definicijama iz Istanbulske konvencije. Pored toga, Zakonom niti odgovarajućim podzakonskim aktom nije uređeno osnivanje, rad i finansiranje sigurnih kuća.

U Federaciji BiH nisu uspostavljeni odgovarajući institucionalni mehanizmi, s obzirom na to da Federalna i kantonalne komisije za ravnopravnost spolova nisu imale redovne i odgovarajuće aktivnosti. Četiri kantonalne komisije (PK, HNK, HBŽ, BPK) nisu imale nikakvih aktivnosti.

Pitanja rodne ravnopravnosti i nasilja u porodici nisu adekvatno strateški uređena. U četiri kantona nisu izrađeni gender akcioni planovi (PK, HNK, ZHK i HBŽ), dok se u dva kantona (USK i ZHK) nisu izrađivali i donosili dvogodišnji programi mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici. Također, kantoni koji su izradili dvogodišnje programe značajno su kasnili u njihovoj izradi, iako su prema odredbama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, bili u obavezi redovno izrađivati ove programe još od 2013. godine.

Jedna od najozbiljnijih posljedica rodne neravnopravnosti je nasilje nad ženama, koje je u Federaciji BiH veoma raširena pojava. U periodu 2019-2022. godine u FBiH **ukupan broj žrtava nasilja u porodici iznosio je 10 294, a od toga su 78%, odnosno 8 038 bile žene.** Međutim, s obzirom na to da se ne vode

¹ Odluka o usvajanju i objavi INTOSAI Okvira profesionalnih objava, „Službene novine FBiH“, broj 59/22. INTOSAI Okvir profesionalnih objava (engl. IFPP) čini tri nivoa objava: INTOSAI principi (INTOSAI-P), Međunarodni standardi vrhovnih revizijskih institucija (ISSAI) i INTOSAI smjernice (GUID).

evidencije o rodno zasnovanom nasilju izvan porodice, nisu poznati podaci o ukupnom broju žena žrtava nasilja.

U vezi aktivnosti za zbrinjavanje žena žrtava nasilja, revizijom su utvrđeni značajni problemi s kojima se centri za socijalni rad susreću prilikom provedbe mjera za zaštitu žrtava nasilja. Centri nemaju dovoljan broj zaposlenih socijalnih radnika i psihologa kako bi mogli adekvatno odgovoriti svim potrebama žrtava nasilja.

Utvrđeno je da Federacija BiH ne raspolaže dovoljnim kapacitetima za zbrinjavanje žrtava nasilja, te da nije osiguran smještaj za žrtve u svim kantonima. **Uzimajući u obzir standard Istanbulske konvencije, u sigurnim kućama nedostaje 96 mjesta za smještaj žena žrtava nasilja.** Trenutno je dostupno 126 mjesta, dok bi, prema broju stanovnika u FBiH, na raspolaganju trebala biti 222 mjesta. S obzirom na to da sigurnim kućama upravljaju nevladine organizacije, **federalno i kantonalna ministarstva nadležna za socijalnu politiku ne vrše odgovarajući i redovan nadzor nad njihovim radom.**

Postizanjem rodne ravnopravnosti u Federaciji BiH moguće je ostvariti značajnu dodanu vrijednost koja se ogleda u poboljšanju položaja žena u društvu i zaustavljanju nasilja nad njima. Namjera revizije je potaknuti nadležne institucije i cjelokupnu javnost da pitanju rodne ravnopravnosti i zaštiti od nasilja posvete odgovarajuću pažnju.

Slijedom navedenog, potrebno je da federalni i kantonalni organi zakonodavne i izvršne vlasti i ostale nadležne institucije poduzmu sve raspoložive mjere kako bi se date preporuke adekvatno realizovale i uklonili uočeni nedostaci.

U skladu s odredbama Zakona o reviziji institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine, Nacrt izvještaja je dostavljen na komentar revidiranim subjektima. Pristigli komentari su s dužnom pažnjom razmotreni i uključeni u konačan Izvještaj.

Sarajevo, 12. 10. 2023. godine

ZAMJENIK GENERALNOG REVIZORA

Dragan Kolobarić, s. r.

GENERALNI REVIZOR

Dževad Nekić, s. r.

LISTA SKRAĆENICA, TABELA I PRILOGA

Skraćenice

BiH	Bosna i Hercegovina
BPK	Bosansko-podrinjski kanton
CSR	Centar za socijalni rad
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FLD	Fondacija lokalne demokratije
FMF	Federalno ministarstvo finansija
FMRSP	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike
GAP	Gender akcioni plan
GC	Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine
HBŽ	Hercegbosanska županija
HNK	Hercegovačko-neretvanski kanton
IFPP	Međunarodni okvir profesionalnih objava
ISSAI	Međunarodni standardi vrhovnih revizijskih institucija
Istanbulska konvencija	Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici
Komisija	Komisija za ravnopravnost spolova
KS	Kanton Sarajevo
MRSPI ZDK	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice Zeničko-dobojskog kantona
MRSP TK	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak Tuzlanskog kantona
MRSRI KS	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo
MRZS HBŽ	Ministarstvo rada, zdravstva, socijalne skrbi i prognanih Hercegbosanske županije
MSZRI BPK	Ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice Bosansko-podrinjskog kantona
MZRS HNK	Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne zaštite Hercegovačko-neretvanskog kantona
MZRS ŽZH	Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi županije Zapadnohercegovačke
MZSP SBK	Ministarstvo zdravstva i socijalne politike Srednjobosanskog kantona
MZSP USK	Ministarstvo zdravstva i socijalne politike Unsko-sanskog kantona
MZSP ŽP	Ministarstvo zdravstva i socijalne politike županije Posavske
PK	Posavski kanton
ROB	Rodno odgovorno budžetiranje
SBK	Srednjobosanski kanton
SDG	Sustainable Development Goals – Ciljevi održivog razvoja
TK	Tuzlanski kanton
USK	Unsko-sanski Kanton
VRI	Vrhovna revizijska institucija
ZDK	Zeničko-dobojski kanton
ZHK	Zapadnohercegovački kanton
ZORS	Zakon o ravnopravnosti spolova BiH
ZOZNP	Zakon o zaštiti od nasilja u porodici

Dijagrami

Dijagram 1. Broj zakonskih, podzakonskih i drugih akata koje su razmatrale komisije za ravnopravnost spolova u FBiH

Dijagram 2. Strateški ciljevi predviđeni GAP-om BiH

Tabele

Tabela 1. Izrada i izvještavanje o realizaciji kantonalnih GAP-ova

Tabela 2. Podaci o donesenim dvogodišnjim programima mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici u periodu 2019-2022. godine

Tabela 3. Podaci o broju žrtava nasilja u porodici u FBiH za period 2019-2022. godine

Tabela 4. Podaci o izrečenim zaštitnim mjerama prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici 2019-2022.

Tabela 5. Podaci o nedostajućim kadrovima u centrima za socijalni rad za period 2019-2022. godine

Tabela 6. Broj žrtava nasilja u porodici smještenih u sigurne kuće

Tabela 7. Podaci o dodijeljenim sredstvima sigurnim kućama iz Budžeta FBiH i kantonalnih budžeta

Prilozi

Prilog 1. Nadležnosti u oblasti rodne ravnopravnosti i ključne institucije relevantne za predmet revizije

Prilog 2. Temeljni pojmovi relevantni za predmetnu reviziju

Prilog 3. Međunarodni i domaći pravni okvir za ravnopravnost spolova i nasilje nad ženama

Prilog 4. Institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova u FBiH

Prilog 5. Hodogram o postupanju u slučajevima nasilja u porodici

Prilog 6. Podaci o broju održanih sjednica komisija/odbora u FBiH u periodu 2019-2022. godine

Prilog 7. Dodijeljena sredstva sigurnim kućama iz budžeta FBiH i kantonalnih budžeta u periodu 2019-2022. godine

Prilog 8. Oblici i znakovi nasilja nad ženama

PREDGOVOR

Revizija javnog sektora koju obavljaju vrhovne revizijske institucije predstavlja važan faktor u pokretanju promjena u životima građana. Potiče mehanizme odgovornosti, što zauzvrat dovodi do donošenja boljih odluka izvršne i zakonodavne vlasti, kao i dužnosnika koji upravljaju javnim novcem. VRI na ovaj način promovišu efikasnost, odgovornost, efektivnost i transparentnost javne uprave. Nezavisna, efektivna i kredibilna VRI stoga je ključna komponenta demokratskog sistema u kojem odgovornost, transparentnost i integritet predstavljaju neodvojivi dio stabilne demokratije.²

Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ured za reviziju), u skladu sa članom 14. Zakona o reviziji institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine,³ ima pravo izvršiti pregled ili ispitivanje određenog aspekta poslovanja cijele ili dijela institucije, programa ili aktivnosti u pogledu ekonomičnosti, efikasnosti i efektivnosti kojima ta institucija koristi svoje resurse i o tome izvještavati na način koji određuje ovaj Zakon. U provođenju revizija primjenjuje se INTOSAI okvir profesionalnih objava.

Principi revizije učinka, u skladu sa ISSAI-jem 300.11, podrazumijevaju:

- **Princip ekonomičnosti** – svođenje troškova resursa na najmanju moguću mjeru. Korišteni resursi trebaju biti na raspolaganju pravovremeno, u odgovarajućoj količini i uz odgovarajući kvalitet, te po najboljoj cijeni;
- **Princip efikasnosti** – najbolje moguće iskorištavanje raspoloživih resursa. Vezan je za odnos korištenih resursa i izlaznih vrijednosti ostvarenih u pogledu količine, kvaliteta i rokova;
- **Princip efektivnosti** – ispunjavanje postavljenih ciljeva i postizanje predviđenih rezultata.

Revizija učinka često obuhvata analizu uslova koje je neophodno osigurati kako bi se mogli poštovati principi ekonomičnosti, efikasnosti i efektivnosti. Ti uslovi mogu obuhvatati praksu i postupke dobrog upravljanja, kojima se osigurava ispravno i pravovremeno obavljanje usluga. Prema potrebi, u obzir treba uzeti i učinak regulatornog ili institucionalnog okvira na učinkovitost revidiranih subjekata.⁴

Pored termina revizija učinka, u stručnoj terminologiji i praksi pojavljuju se i drugi termini, kao što su: revizija uspjeha – uspješnosti, revizija 3E (revizija ekonomičnosti, efikasnosti i efektivnosti) i revizija vrijednosti za novac. Revizija učinka ne samo da pruža inicijativu za unapređenje i bolji učinak, ona promoviše transparentnost i odgovornost rada javnog sektora. Revizija učinka je način da porezni obveznici, investitori, zakonodavna tijela, mediji, kao i cjelokupna javnost, budu informisani o rukovođenju i rezultatima rada institucija javnog sektora.

Institucije javnog sektora nastoje unaprijediti učinkovitost u izvršavanju svojih funkcija. U tom smislu, sve više pažnje posvećuje se osiguranju kvalitetnijih usluga, uz permanentno iznalaženje ušteda. Tako, u uslovima ograničenih resursa i kada je evidentan jaz između raspoloživih sredstava i potreba, a posebno u reformskim procesima, u mnogim segmentima javnog sektora revizija učinka dobija poseban značaj.

² INTOSAI-P 12 – Vrijednost i koristi VRI – pokretanje promjena u životima građana

³ „Službene novine FBiH“, broj 22/06

⁴ ISSAI 300.11 – Osnovni principi revizije učinka

REZIME

Ured za reviziju institucija u FBiH proveo je reviziju učinka iz oblasti rodne ravnopravnosti – Cilj održivog razvoja 5 – „Postići rodnu ravnopravnost i osnaživati sve žene i djevojčice.“ Revizija se bavila aktivnostima institucija na postizanju rodne ravnopravnosti i sprečavanju nasilja nad ženama.

Postizanje rodne ravnopravnosti jedan je od 17 UN-ovih ciljeva održivog razvoja i preduslov je za stvaranje društva jednakih mogućnosti. Predmetna revizija vezana je za cilj održivog razvoja 5 – Rodna ravnopravnost, odnosno podciljeve 5.1: Okončati svuda i sve oblike diskriminacije žena i djevojčica i 5.2: Eliminirati sve oblike nasilja nad ženama i djevojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, odnosno seksualnu eksploataciju i druge oblike eksploatacije.

Među 14 prioriteta koje BiH treba ispuniti za otvaranje pregovora za pristupanje EU u oblasti vladavine prava je jačanje zaštite prava svih građana, posebno osiguravanjem provedbe zakona o nediskriminaciji i ravnopravnosti spolova. Značaj revizorskih institucija u postizanju rodne ravnopravnosti ogleda se u usmjeravanju preporuka na poboljšanja u ovoj oblasti, kao i izvršavanju procjena da li je rodna ravnopravnost efikasno i efektivno uključena u politike i programe postupaka javnih subjekata.⁵

Predmet revizije bile su aktivnosti institucija na postizanju rodne ravnopravnosti i sprečavanju nasilja nad ženama. Analizirane su aktivnosti nadležnih institucija u uspostavljanju adekvatnog regulatornog i institucionalnog okvira, planiranju i realizaciji mjera za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanju nasilja nad ženama, te zbrinjavanju žrtava nasilja.

Revizijom je utvrđeno da regulatorne i institucionalne pretpostavke za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja nad ženama nisu adekvatne:

- **Proceduralna obaveza federalnih i kantonalnih institucija da u proces izrade akata uključuju principe rodne ravnopravnosti nije precizno propisana.** Obaveza federalnih organa da vrše procjenu prednacrta i nacrtu zakona u odnosu na „postizanje socijalnih ciljeva vezano za ravnopravnost spolova“, koja je predviđena Uredbom o procjeni uticaja propisa, nije detaljnije razrađena kroz obrasce za procjenu uticaja propisa kako bi institucije već prilikom izrade propisa na odgovarajući način uključile principe rodne ravnopravnosti u zakone i druge akte. U devet kantona nisu izrađene procedure procjene uticaja propisa, tako da institucije nemaju jasno propisanu obavezu da u akte uključuju principe rodne ravnopravnosti. Nadležne institucije u FBiH nemaju sveobuhvatne podatke o aktima koji nisu usaglašeni sa ZORS-om.
- **Komisija za ravnopravnost spolova Predstavničkog doma Parlamenta FBiH, kao ni kantonalne komisije/odbori, nisu poduzimale dovoljne aktivnosti vezane za postizanje rodne ravnopravnosti.** Četiri kantonalne komisije (PK, HNK, ZHK i HBŽ) nisu imale nikakvih aktivnosti, niti su u posmatranom periodu održavale sjednice.
- **Zakon o zaštiti od nasilja u porodici nije u potpunosti usklađen s Istanbulskom konvencijom, iako je BiH ratificirala ovu Konvenciju još 2013. godine.** Navedeno je rezultiralo time da: pojedini značajni pojmovi poput nasilja u porodici, rodno zasnovanog nasilja i koncepta porodice nisu usklađeni s definicijama iz Istanbulske konvencije; Zakonom niti odgovarajućim podzakonskim aktom nisu uređena pitanja standardizacije, finansiranja i registra sigurnih kuća, te na taj način nije adekvatno uređeno zbrinjavanje žrtava nasilja, i dr. Također, ni Krivični zakon FBiH nije usklađen s Istanbulskom konvencijom, te ne osigurava izricanje odgovarajućih kazni za slučajeve nasilja u porodici.

⁵ Vodič za rodnu reviziju za Zapadni Balkan

- U šest kantona (HNK, HBŽ, USK, BPK, PK i SBK) zakoni koji uređuju socijalnu zaštitu ne prepoznaju žrtve nasilja kao korisnike socijalne zaštite.

Revizijom je utvrđeno da u FBiH nije osigurano efikasno planiranje i provedba strateških i planskih dokumenata za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja nad ženama:

- **U četiri kantona nisu izrađeni gender akcioni planovi (PK, HNK, ZHK i HBŽ),** tako da u ovim kantonima ne postoje strateško-planski dokumenti koji svojom implementacijom trebaju unaprijediti ravnopravnost spolova. **Mjere predviđene Gender akcionim planom BiH i izrađenim kantonalnim planovima nisu u potpunosti realizovane.** Također, izvještavanje o realizovanim mjerama nije odgovarajuće, s obzirom na to da se izvještava opisno, bez preciznog navođenja statusa realizacije pojedinačnih mjera.
- Analizom dostupnih podataka ustanovljeno je da u posmatranom periodu revizije **dva kantona (USK i ZHK) nisu imala izrađen i donesen nijedan dvogodišnji program mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici.** U pet kantona donesen je samo po jedan program.

Nije osigurano odgovarajuće zbrinjavanje žrtava nasilja:

- **U periodu 2019-2022. godine ukupan broj žena žrtava nasilja u porodici iznosio je 8038.** S obzirom na to da se ne vode evidencije o rodno zasnovanom nasilju izvan porodice, nisu poznati podaci o ukupnom broju žena žrtava nasilja.
- Centri za socijalni rad imaju značajne probleme prilikom provedbe mjera za zaštitu žrtava nasilja: ne postoje dovoljno razvijeni mehanizmi za omogućavanje provođenja mjera poput psihosocijalnog tretmana ili liječenja bolesti ovisnosti koje se izriču počiniocu nasilja; **nemaju dovoljno zaposlenih socijalnih radnika i psihologa** koji bi mogli adekvatno odgovoriti svim potrebama žrtava nasilja; ne postoje adekvatni mehanizmi pružanja zaštite **osobama s invaliditetom, kao i starijim osobama koje su sve češće žrtve nasilja, i dr.**
- **Nije osiguran smještaj za žrtve nasilja u svim kantonima (PK, BPK, SBK, ZHK i HBŽ). Također, FBiH ne raspolaže dovoljnim kapacitetima za zbrinjavanje žrtava nasilja.** Raspoloživi kapacitet mjesta u sigurnim kućama na području FBiH iznosi 126, dok bi prema standardima Istanbulske konvencije u FBiH, prema broju stanovnika, na raspolaganju trebala biti 222 mjesta.
- Sigurnim kućama upravljaju nevladine organizacije, a **federalno i kantonalna ministarstva nadležna za socijalnu politiku ne vrše odgovarajući i redovan nadzor nad njihovim radom.** Nevladine organizacije koje upravljaju sigurnim kućama neujednačeno izvještavaju o utrošku dodijeljenih sredstava iz federalnog i kantonalnih budžeta.

1. UVOD

1.1. Indikacije problema i motiv za provođenje revizije

Revizija u oblasti rodne ravnopravnosti provedena je u okviru međunarodnog projekta paralelne revizije učinka. Vezana je za jedan od 17 UN-ovih ciljeva održivog razvoja – SDG 5 – Rodna ravnopravnost, odnosno podciljeve 5.1: Okončati svuda i sve oblike diskriminacije žena i djevojčica i 5.2: Eliminirati sve oblike nasilja nad ženama i djevojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, odnosno seksualnu eksploataciju i druge oblike eksploatacije.

Shodno Zakonu o ravnopravnosti spolova BiH,⁶ ravnopravnost zahtijeva da prava žena ili muškaraca, njihove odgovornosti i mogućnosti ne zavise od toga da li su rođene kao osobe muškog ili ženskog spola. Također podrazumijeva da se uzimaju u obzir interesi, potrebe i prioriteta i žena i muškaraca, prepoznajući njihove različitosti. Diskriminacija i rodna neravnopravnost dovode do brojnih društvenih problema. Jedan od najvećih je rodno zasnovano nasilje, koje podrazumijeva svaku vrstu fizičkog, psihičkog, seksualnog i ekonomskog nasilja, kao i prijetnje nasiljem.

Sprečavanje svih oblika diskriminacije ne samo da je osnovno ljudsko pravo, već ima višestruk uticaj na druga područja razvoja.⁷ Također, postizanje rodne ravnopravnosti ključni je preduslov za napredovanje i kreiranje društva jednakih mogućnosti. Sprečavanje rodno zasnovanog nasilja, te promovisanje rodne ravnopravnosti, od suštinskog su značaja za brže postizanje održivog razvoja.

Temeljni propis koji uređuje ovu oblast u našoj zemlji je Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, koji ima za cilj promociju i zaštitu ravnopravnosti spolova, garantiranje jednakih mogućnosti i ravnopravnog tretmana svih osoba bez obzira na spol, u javnoj i u privatnoj sferi društva, te zaštitu od diskriminacije na osnovu spola.⁸ Shodno ovom Zakonu, nadležni zakonodavni, izvršni i organi uprave svih nivoa vlasti u BiH obavezni su osnovati odgovarajuće institucionalne mehanizme za ravnopravnost spolova koji će provoditi Zakon, koordinirati realizaciju programskih ciljeva iz Gender akcionog plana BiH i osigurati provođenje međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova.⁹

Dostupni podaci ukazuju na to da pitanju ravnopravnosti spolova u BiH nije posvećena odgovarajuća pažnja, zbog čega na svim nivoima vlasti u BiH postoji rodni disbalans, odnosno nejednaka zastupljenost žena i muškaraca na rukovodećim pozicijama. Nisu doneseni programi mjera radi postizanja ravnopravnosti spolova u svim oblastima i na svim nivoima vlasti. Prema OECD indeksu diskriminacije (SIGI), BiH u odnosu na zemlje kao što je npr. Danska bilježi dvostruko viši pokazatelj diskriminacije žena u porodici te znatno lošiji pristup produktivnim i finansijskim resursima nego što je to slučaj u zemljama regiona.¹⁰ Rodni stereotipi su i dalje prisutni u obrazovanju i doprinose jačanju stereotipizacije rodni uloga u svim dijelovima društva, a također podstiču nastavak rodne nejednakosti.¹¹

⁶ „Službeni glasnik BiH“, broj: 32/10

⁷ Cilj održivog razvoja 5, <https://zamisli2030.ba/bs/rodna-ravnopravnost/>

⁸ Prema ovom Zakonu, diskriminacija po osnovu spola je svako stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe ili grupe osoba zasnovano na spolu zbog kojeg se osobama ili grupi osoba otežava ili negira priznavanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava ili sloboda.

⁹ Član 24. Zakona o ravnopravnosti spolova

¹⁰ <https://www.oecd.org/publications/the-social-institutions-and-gender-index-sigi-2019-022d5e7b-en.htm>

¹¹ Isto kao fusnota br. 4

U FBiH je 52,8% žena od svoje petnaeste godine doživjelo neki oblik nasilja.¹² Uprkos određenom napretku, i dalje su prisutne značajne prepreke za rješavanje pitanja nasilja u porodici, u skladu s međunarodnim obavezama. Sigurne kuće u FBiH funkcioniraju vaninstitucionalno, a ni pitanje njihovog finansiranja nije adekvatno uređeno.¹³ Također, nije uspostavljen elektronski informacijski sistem za unos podataka o prijavama nasilja u FBiH.

Neadekvatna je i primjena Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH u dijelu obaveze prikupljanja statističkih podataka po spolu, zbog čega i dalje postoji hroničan nedostatak rodno osjetljivih statistika, što onemogućava adekvatno planiranje, definisanje razvojnih indikatora i njihovo praćenje.¹⁴

Ratifikacijom konvencija i drugih međunarodnih dokumenata iz oblasti ravnopravnosti spolova Bosna i Hercegovina je preuzela niz obaveza koje se odnose na ova pitanja.¹⁵ Prema ovim dokumentima, institucije u BiH, pa tako i u FBiH, obavezale su se da će preduzeti mjere u svim oblastima, naročito u političkim, socijalnim, ekonomskim i kulturnim sferama društva, kako bi osigurale puni razvoj i napredak žena. Također su se obavezale na strateško djelovanje u ovoj oblasti, uz jasno definisane mjere koje trebaju preduzeti različiti akteri kako bi se unaprijedio položaj svih žena. Kada je riječ o nasilju u

porodici, međunarodno preuzete obaveze između ostalog podrazumijevaju zaštitu žena od svih vidova nasilja i sprečavanje, procesuiranje i eliminiranje nasilja nad ženama i nasilja u porodici, te izradu sveobuhvatnog okvira, politika i mjera zaštite i pomoći svim žrtvama nasilja.¹⁶

Nasilje u porodici je pojava koja se javlja u svakom društvu, unutar porodice ili partnerskih odnosa, bez obzira na dob, spol, klasu, obrazovanje, vjersku pripadnost ili političko opredjeljenje. Prema istraživanjima provedenim u Bosni i Hercegovini, 90% građana izražava visok stepen svjesnosti o problemu nasilja u porodici. Međutim, 45% građana nasilje u porodici još uvijek gleda kao privatni problem. Ovo pokazuje da naše društvo u procesu tranzicije postaje svjesno određenih problema, ali patrijarhalni društveni kontekst još uvijek ima značajan uticaj te se rješavanje datih problema smatra privatnom stvari, čemu doprinosi i podatak da 80% ispitanika smatra u određenim situacijama opravdanim nasilje nad članom porodice.¹⁷

Gotovo polovina žena u BiH (48%) iskusila je neki oblik nasilja, uključujući i nasilje od strane intimnog partnera, nepartnera, uhođenje ili seksualno uznemiravanje, od svoje petnaeste godine. Preciznije rečeno, skoro četiri od deset žena (38%) izjavile su da su iskusile psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od petnaeste godine od partnera ili nepartnera (FBiH: 36%, RS: 39%).¹⁸

¹² Podaci Gender centra FBiH

¹³ Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici 2013-2017. godine

¹⁴ Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici 2013-2017. godine

¹⁵ Konvencija UN-a o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), Pekinška deklaracija i Platforma za akciju, Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova, Istanbulska konvencija.

¹⁶ Ciljevi Istanbulske konvencije

¹⁷ „Postupanje u slučajevima nasilja u porodici – multisektorski odgovor“, Z. Hrnčić/F. Bećirović, Sarajevo 2018.

¹⁸ „Dobrobit i sigurnost žena – Istraživanje o nasilju nad ženama u Bosni i Hercegovini“, OSCE, 2019.

Značaj revizorskih institucija u postizanju rodne ravnopravnosti ogleda se u usmjeravanju preporuka na poboljšanja u ovoj oblasti, kao i izvršavanju procjena da li je rodna ravnopravnost efikasno i efektivno uključena u politike i programe postupaka javnih subjekata.¹⁹ Promoviranje i osiguranje ravnopravnosti spolova navodi se u strateškim i planskim dokumentima kao značajno pitanje i primarni cilj u oblasti rodne ravnopravnosti.²⁰ Također, jedan od strateških prioriteta INTOSAI-ja je provedba Agende 2030, odnosno implementacija UN-ovih ciljeva održivog razvoja, među kojima je i cilj koji se odnosi na rodnu ravnopravnost.

Uzimajući u obzir indikacije problema, strateška opredjeljenja INTOSAI-ja i značaj uloge vrhovnih revizorskih institucija u implementaciji SDG ciljeva, Ured za reviziju institucija u FBiH proveo je reviziju učinka o temi „Rodna ravnopravnost i sprečavanje nasilja nad ženama“.

1.2. Cilj revizije i revizijska pitanja

Cilj revizije bio je ispitati efikasnost nadležnih institucija u postizanju rodne ravnopravnosti i sprečavanju nasilja nad ženama.

Shodno postavljenom cilju, ispitano je sljedeće:

- Da li su uspostavljene odgovarajuće regulatorne i institucionalne pretpostavke za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja nad ženama?
- Da li se izrađuju i efikasno provode odgovarajući strateški i planski dokumenti za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja nad ženama?
- Da li se poduzimaju odgovarajuće aktivnosti u cilju adekvatnog zbrinjavanja žena žrtava nasilja?

1.3. Obim i ograničenja revizije

Revizijom su obuhvaćene aktivnosti ukupno 33 subjekta: Gender centra Federacije BiH, Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, jedanaest komisija/odbora za ravnopravnost spolova u FBiH, deset kantonalnih ministarstava nadležnih za socijalnu politiku i deset centara za socijalni rad (po jedan centar iz svakog kantona).²¹ Također, radi prikupljanja potrebnih podataka, kontaktirano je Federalno ministarstvo finansija i nevladine organizacije zadužene za rad sigurnih kuća. Revizijom je obuhvaćen period 2019-2022. godine, te dostupni podaci za 2023. godinu.

U okviru prvog revizijskog pitanja ispitana je adekvatnost regulatornog i institucionalnog okvira za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja nad ženama. Analizirano je da li postojeća regulativa jasno propisuje obavezu dostavljanja zakonskih i podzakonskih akata u toku njihove izrade Gender centru, odnosno komisijama za ravnopravnost spolova radi usaglašavanja svih akata sa Zakonom o ravnopravnosti spolova i da li se to u praksi poštuje. Analizirane su i aktivnosti nadležnih institucija na usklađivanju Zakona o zaštiti od nasilja u porodici s Istanbulsom konvencijom i uspostavljanju kriterija i standarda za osnivanje, rad i finansiranje sigurnih kuća. Također, ispitane su regulatorne pretpostavke za uvođenje rodno odgovornog budžetiranja.

¹⁹ Nacrt dokumenta – Vodič za rodnu reviziju za Zapadni Balkan koji izrađuje organizacija UN Women.

²⁰ GAP BiH i kantonalni GAP-ovi, Akcioni plan za provedbu Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici 2018-2020. godine

²¹ Komisija za ravnopravnost spolova Predstavničkog doma Parlamenta FBiH, kantonalne komisije/odbori za ravnopravnost spolova: USK, PK, SBK, BPK, KS, TK, ZDK, HNK, ZHK, HBŽ, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice KS, Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike USK, Ministarstvo zdravstva i socijalne politike PK, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak TK, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice ZDK, Ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice BPK, Ministarstvo zdravstva i socijalne politike SBK, Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne zaštite HNK, Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne zaštite ZHK, Ministarstvo rada, zdravstva, socijalne zaštite i prognanih HBŽ, Kantonalni centar za socijalni rad Sarajevo i centri za socijalni rad iz sljedećih gradova: Bihać, Orašje, Tuzla, Zenica, Goražde, Travnik, Mostar, Ljubuški i Livno

U okviru drugog revizijskog pitanja ispitano je da li su blagovremeno doneseni strateški i planski dokumenti za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja nad ženama. Analizirano je da li su u donesenim strateškim i planskim dokumentima jasno definisane pojedinačne mjere i indikatori učinka. Ispitano je da li su definisane odgovornosti institucija za realizaciju mjera predviđenih donesenim strateškim i planskim dokumentima. Također, analizirana je efikasnost provedbe mjera predviđenih ovim dokumentima.

U okviru trećeg revizijskog pitanja ispitano je da li je uspostavljeno adekvatno zbrinjavanje žrtava nasilja. Ispitano je da li je uspostavljen odgovarajući mehanizam podrške žrtvama nasilja, da li su izrađeni svi neophodni protokoli za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja nad ženama, te da li su jasno definisane nadležnosti i obaveze svih institucija koje sudjeluju u zaštiti žrtava nasilja. Također, ispitano je jesu li uspostavljeni standardni za osnivanje, rad i finansiranje sigurnih kuća u FBiH, te da li se provodi odgovarajući nadzor nad njihovim radom.

1.4. Kriteriji revizije

Opći kriterij revizije proizlazi iz Ustavne obaveze osiguravanja najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda, te obaveze poštovanja niza međunarodnih dokumenata iz oblasti ljudskih prava, kojima se zabranjuje nasilje u javnom i privatnom životu, a time i nasilje u porodici, odnosno nasilje nad ženama.²² Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH, kao temeljni dokument koji uređuje ova pitanja, propisuje obavezu promoviranja i osiguravanja ravnopravnosti spolova, garantiranja jednakih mogućnosti i ravnopravnog tretmana svih osoba bez obzira na spol, u javnoj i u privatnoj sferi društva. Uspostavljanje rodne ravnopravnosti preduslov je napretka cjelokupnog društva. Za formulisanje kriterija korištena je regulativa relevantna za oblast postizanja rodne ravnopravnosti i sprečavanja i borbe protiv nasilja nad ženama, obaveze koje proizlaze iz strateških dokumenata vezanih za ove oblasti, UN ciljevi održivog razvoja i primjeri dobre prakse drugih zemalja.²³

Shodno navedenom, revizijski kriteriji formulisani su za svako revizijsko pitanje na sljedeći način:

➤ Kriteriji za prvo revizijsko pitanje:

- postojeća regulativa jasno propisuje obavezu i proceduru usaglašavanja svih akata sa Zakonom o ravnopravnosti spolova;
- uspostavljene su federalna i kantonalne komisije za ravnopravnost spolova koje provode aktivnosti iz svoje nadležnosti;
- zakon o zaštiti od nasilja u porodici usklađen je s Istanbulskom konvencijom i jasno su propisani kriteriji i standardi za osnivanje, rad i finansiranje sigurnih kuća.

➤ Kriteriji za drugo revizijsko pitanje:

- doneseni su strateški i planski dokumenti za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja nad ženama;
- jasno su definisane mjere i indikatori za praćenje realizacije strateških i planskih dokumenata, kao i rokovi i institucije zadužene za njihovu implementaciju;
- redovno se prati i izvještava o realizaciji strateških i planskih dokumenata.

²² Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, član II A. 2. i Amandman V

²³ Zakon o ravnopravnosti spolova, Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, gender akcioni planovi, Akcioni plan za provedbu Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici 2018-2020. godina, Ciljevi održivog razvoja.

➤ Kriteriji za treće revizijsko pitanje:

- osigurano je adekvatno provođenje mjera zaštite žena izloženih nasilju;
- uspostavljene su jedinstvene i sveobuhvatne evidencije o ženama žrtvama nasilja,
- uspostavljen je odgovarajući nadzor nad radom sigurnih kuća.

1.5. Izvori podataka i metodologija

Prikupljeni su podaci iz više izvora, koji su dovoljni, pouzdani i relevantni za sveobuhvatno i objektivno ispitivanje predmeta revizije.

Primarni izvori podataka bili su upitnici i intervjui s revidiranim subjektima, te zakonska i podzakonska regulativa. Putem upitnika prikupljeni su podaci i informacije od kantonalnih ministarstava nadležnih za socijalnu politiku,²⁴ kantonalnih komisija/odbora za ravnopravnost spolova, te centara za socijalni rad koji su odabrani kao uzorak revizije.²⁵

Obavljeni su intervjui s predstavnicima Gender centra FBiH, Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, Federalnog ministarstva finansija, Ministarstva za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo, Centra za socijalni rad Grada Mostara, Kantonalnog Centra za socijalni rad Sarajevo, Fondacije lokalne demokratije, Udruženja „Medica“ Zenica, te Komisije za ravnopravnost spolova Predstavničkog doma Parlamenta FBiH.

Također, korišteni su sekundarni izvori podataka kako bi se obuhvatile sve relevantne perspektive predmeta revizije. U tom smislu koristile su se informacije dobivene analizom izvještaja, stručnih studija, statističkih podataka i međunarodnih publikacija, te druge dostupne informacije iz predmetne oblasti, kao i prakse drugih zemalja, što je omogućilo reviziji da stekne širu sliku o aktivnostima poduzetim s ciljem postizanja rodne ravnopravnosti i sprečavanja nasilja nad ženama.

U završnoj fazi glavne studije organizirana je fokus grupa kojoj su prisustvovali predstavnici GC-a FBiH, Komisije za ravnopravnost spolova Predstavničkog doma Parlamenta FBiH, ministarstava nadležnih za socijalnu politiku iz tri kantona (USK, ZDK i KS), centara za socijalni rad (Orašje, Zenica, Goražde, Travnik, Sarajevo). Također, fokus grupi prisustvovali su i predstavnici organizacije UN Women i Medica Zenica. Cilj održavanja fokus grupe bio je upoznati revidirane subjekte s preliminarnim nalazima, te dati priliku njima i ostalim zainteresiranim stranama da u otvorenoj diskusiji daju svoj doprinos što kvalitetnijoj prezentaciji ove teme.

Učesnici fokus grupe nisu imali primjedbe na preliminarne nalaze revizije. Istakli su da Ured za reviziju kroz ovaj Izvještaj može pomoći unapređenju stanja u predmetnoj oblasti.

²⁴ Podaci od devet kantonalnih ministarstava prikupljeni su putem upitnika: Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice KS, Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike USK, Ministarstvo zdravstva i socijalne politike PK, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak TK, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice ZDK, Ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice BPK, Ministarstvo zdravstva i socijalne politike SBK, Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne zaštite HNK, Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne zaštite ZHK, Ministarstvo rada, zdravstva, socijalne zaštite i prognanih HBŽ. Obavljen je intervju u Ministarstvu za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo. Putem upitnika prikupljeni su i podaci od deset kantonalnih komisija/odbora za ravnopravnost spolova: USK, PK, SBK, BPK, KS, TK, ZDK, HNK, ZHK i HBŽ.

²⁵ Bihać, Orašje, Tuzla, Zenica, Goražde, Travnik, Ljubuški i Livno.

2. OPIS OBLASTI

2.1. Pravni okvir relevantan za oblast revizije

Ustav i zakoni:

Ustav Federacije Bosne i Hercegovine²⁶	Utvrđeno je da će Federacija BiH osigurati primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda. Federacija Bosne i Hercegovine obavezna je da poštuje niz međunarodnopravnih dokumenata iz oblasti ljudskih prava, kojima se zabranjuje nasilje u javnom i privatnom životu, a time i nasilje u porodici. Dokumenti domaćeg i međunarodnopravnog karaktera obavezuju državu Bosnu i Hercegovinu, pa tako i njene entitete, na preduzimanje svih raspoloživih mjera kako bi se spriječilo nasilje u porodici, žrtve zaštitile u najvećoj mogućoj mjeri, a počinio primjereno kaznili, uz osiguranje određenih programa za rad sa osobama koje su počinile nasilje.
Zakon o ravnopravnosti spolova²⁷	Promoviše i štiti ravnopravnost spolova, garantuje jednake mogućnosti i ravnopravan tretman svih osoba bez obzira na spol, u javnoj i privatnoj sferi društva, te uređuje zaštitu od diskriminacije na osnovu spola.
Zakon o zabrani diskriminacije²⁸	Utvrđuje odgovornosti i obaveze zakonodavne, sudske i izvršne vlasti u BiH, kao i pravnih lica i pojedinaca koji vrše javna ovlaštenja da svojim djelovanjem omoguće zaštitu, promovisanje i stvaranje uslova za jednako postupanje.
Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH²⁹	Utvrđuje zaštitu od nasilja u porodici, pojam porodice i nasilje u porodici, vrstu i svrhu zaštitnih mjera za osobe koje su počinile radnje nasilja u porodici, način i postupak izricanja zaštitnih mjera, zaštitu žrtve od nasilja u porodici i međusobnu povezanost svih subjekata koji su u funkciji zaštite od nasilja u porodici i druga pitanja od značaja za zaštitu od nasilja u porodici.
Porodični zakon Federacije BiH³⁰	Propisuje da pravo na zaštitu od nasilničkog ponašanja u porodici imaju bračni partneri, vanbračni partneri i svi članovi porodice te da su zaštitu od nasilničkog ponašanja dužni pružiti policija, organ starateljstva i sud za prekršaje.
Krivični zakon Federacije BiH³¹	Propisuje da se krivična djela i krivičnopravne sankcije propisuju samo za ona ponašanja kojima se tako ugrožavaju ili povređuju lične slobode i prava čovjeka, te druga prava i društvene vrijednosti zagarantovane i zaštićene Ustavom FBiH i međunarodnim pravom da se njihova zaštita ne bi mogla ostvariti bez krivičnopravne prinude.
Zakon o ustanovama socijalne zaštite Federacije BiH³²	Uređuje djelatnost i korisnike usluga ustanova socijalne zaštite FBiH, osnovne i posebne standarde u pogledu obavljanja njihove propisane djelatnosti i zaštite prava smještenih korisnika, tijela upravljanja, nadzora i rukovođenja, finansiranje, nadzor nad radom, i druga pitanja od značaja za rad i funkcionisanje ustanova socijalne zaštite FBiH.
Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom Federacije BiH³³	Definiše da nadležni organi kantona, u skladu sa ustavom i ovim zakonom, bliže uređuju djelatnost socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom.
Kantonalni zakoni o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice s djecom	Regulišu se pitanja organizacije i načina obavljanja poslova koji su federalnim Zakonom u osnovama socijalne zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom stavljeni u nadležnost kantona.

²⁶ Član II A. 2. i Amandman V

²⁷ „Službeni glasnik BiH“, broj 32/10

²⁸ „Službeni glasnik BiH“, broj 59/09 i 66/16

²⁹ „Službene novine FBiH“, broj 20/13 i 75/21

³⁰ „Službene novine FBiH“, broj 35/05, 41/05 i 31/14

³¹ „Službene novine FBiH“, broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 i 75/17

³² „Službene novine FBiH“, broj 64/22

³³ „Službene novine FBiH“, broj 36/99, 54/04, 39/06, 14/09, 45/16 i 40/18

Strateški i planski dokumenti:

Gender akcioni plan BiH (GAP BiH) 2018-2022. godine	Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine je strategija kojom se definišu programski ciljevi za ostvarivanje ravnopravnosti spolova u svim oblastima društvenog života i rada, u javnoj i privatnoj sferi. ³⁴ Među prioritetnim oblastima su sprečavanje i suzbijanje nasilja na osnovu spola, uključujući nasilje u porodici i trgovinu osobama, rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima, javni život i donošenje odluka te daljnje jačanje saradnje na regionalnom i međunarodnom nivou.
Akcioni plan³⁵ za provedbu Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici za period 2018-2020. godine	Ovaj akcioni plan predstavlja nastavak implementacije Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici za period 2013-2017. godine. Plan daje pregled stanja o preventivnom djelovanju, postupanju i borbi protiv nasilja u porodici s aspekta oblasti definisanih Strategijom (socijalna i dječija zaštita, obrazovanje, zdravstvena zaštita, sigurnost, pravosuđe, statističke evidencije, specifični servisi zaštite i rehabilitacije žrtava nasilja u porodici i razvijanje multidisciplinarnog pristupa pomoći žrtvi nasilja u obitelji), te kontinuirani prikaz definisanih dugoročnih i srednjoročnih indikatora za praćenje Strategije.

Konvencije:

Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici – Istanbulska konvencija³⁶	Bosna i Hercegovina ju je ratificirala 2013. godine, čime je kao država preuzela obavezu da osigura uvjete za sprečavanje nasilja, provođenje istrage, kažnjavanje počinitelja nasilja i osiguranje uvjeta za oporavak žrtava nasilja. Bosna i Hercegovina je samim tim preuzela i odgovornost za nepostupanje u slučajevima nasilja nad ženama i nasilja u porodici, ukoliko kao država ne osigura uvjete za implementaciju obaveza preuzetih iz Konvencije.
Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena – CEDAW³⁷	Predstavlja međunarodnopravni instrument u borbi protiv diskriminacije na osnovu spola i dio je Ustava Bosne i Hercegovine, čime se primjenjuje direktno i ima prioritet nad državnim zakonima. Konvencija predstavlja poziv državama potpisnicama da poduzmu odgovarajuće mjere za eliminaciju diskriminacije nad ženama od pojedinaca, institucija ili preduzeća, kako na socijalnom, kulturnom, ekonomskom, političkom i građanskom tako i na bilo kojem drugom polju života.

³⁴ Član 9. Zakona o ravnopravnosti spolova

³⁵ „Službene novine FBiH“, broj 102/18

³⁶ „Službeni glasnik BiH“, broj 19/13

³⁷ Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena – CEDAW (Res 34/180) usvojena je na Generalnoj skupštini Ujedinjenih naroda 18. decembra 1979. godine kao prvi sveobuhvatni međunarodno priznati dokument o pravima žena. Na snagu je stupila, kao međunarodni ugovor, 3. septembra 1981. godine, nakon što ju je ratificiralo dvadeset zemalja. Trenutno, 187 zemalja članica Ujedinjenih naroda pristupilo je Konvenciji, a među njima je i Bosna i Hercegovina.

2.2. Obaveza postizanja rodne ravnopravnosti

Osnaživanje žena i promovisanje rodne ravnopravnosti od suštinskog je značaja za brže postizanje Ciljeva održivog razvoja (SDGs).³⁸ Zbog toga se jedan od ciljeva, **SDG 5 – Postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i djevojčice**, između ostalog, poziva na okončanje svih oblika diskriminacije žena i djevojčica i eliminiranje svih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama u javnoj i privatnoj sferi.

Organi vlasti na državnom i entitetskom nivou, kantonalni organi i organi jedinica lokalne samouprave, pravne osobe sa javnim ovlaštenjima, pravne osobe u većinskom vlasništvu države, u okviru svojih nadležnosti, dužni su poduzeti sve odgovarajuće i potrebne mjere radi provođenja odredbi propisanih Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH i Gender akcionim planom BiH.³⁹

U Prilogu 1. prezentirane su ključne nadležnosti institucija relevantnih za uspostavljanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja u porodici.

2.3. Rodno zasnovana diskriminacija i nasilje u porodici

Ravnopravnost spolova znači da su osobe muškog i ženskog spola jednako prisutne u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata. Ravnopravan tretman svih osoba muškog i ženskog spola podrazumijeva osiguranje odsustva diskriminacije po osnovu spola.⁴⁰

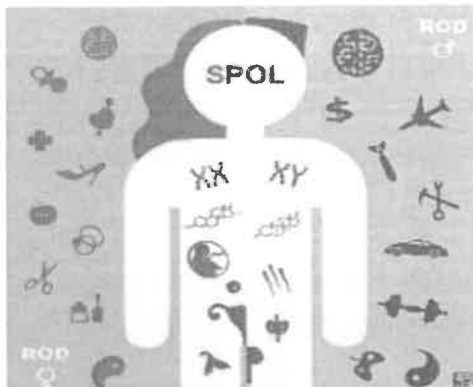
Diskriminacija po osnovu spola je svako stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe ili grupe osoba zasnovano na spolu zbog kojeg se osobama ili grupi osoba otežava ili negira priznavanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava ili sloboda.⁴¹ U ovom kontekstu, i **različite vrste nasilja po osnovu spola se smatraju oblicima diskriminacije, odnosno kršenjem ljudskih prava.**

³⁸ Ciljevi održivog razvoja (SDGs) u središtu su Agende za održivi razvoj 2030. koju su ratificirale sve članice Ujedinjenih naroda na Generalnoj skupštini održanoj 2015. godine.

³⁹ Član 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH

⁴⁰ Član 9. st. 2. i 3. Zakona o ravnopravnosti spolova BiH

⁴¹ Član 3. st. 1. Zakona o ravnopravnosti spolova BiH

Rodna ravnopravnost nije samo osnovno ljudsko pravo, već i neophodna osnova za miran, prosperitetan i održiv svijet. Osiguravanje jednakog pristupa obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i dostojanstvenom radu za žene i djevojčice, kao i njihova zastupljenost u političkim i ekonomskim procesima donošenja odluka, bit će poticaj za održivu ekonomiju i donijeti dobrobit društvu i čovječanstvu u cjelini. Također, rodna ravnopravnost jedan je od 17 UN-ovih ciljeva održivog razvoja, čiju obavezu provedbe je preuzela i BiH, odnosno FBiH.

Spol i rod nisu istoznačni pojmovi. **Spol** je biološka činjenica (sva se ljudska bića rađaju kao jedno od dva biološki različita tipa: djevojčica ili dječak). **Rod** je, s druge strane, društveni konstrukt, odnosi se na one karakteristike muškaraca i žena koje su društveno određene, za razliku od onih koje su biološki određene. Drugim riječima, spol se odnosi na biološke karakteristike koje definišu muškarce i žene. Rod se odnosi na društveno konstruisane uloge, ponašanja, aktivnosti i atribute koje određeno društvo smatra prikladnim za muškarce i žene.⁴²

Nasilje u porodici postoji ako postoji osnova sumnje da su učinjene radnje kojima član porodice nanosi fizičku, psihičku ili seksualnu bol ili patnju i/ili ekonomsku štetu, kao i prijetnje koje izazivaju strah od fizičkog, psihičkog ili seksualnog nasilja i/ili ekonomske štete kod drugog člana porodice.⁴³ Radnje nasilja u porodici ili prijetnje tim radnjama, između ostalog su: svaka primjena fizičke sile na fizički ili psihički integritet člana porodice; svako postupanje jednog člana porodice koje može prouzrokovati ili izazvati opasnost da će prouzrokovati fizičku ili psihičku bol ili patnju; fizički napad člana porodice na drugog člana porodice, bez obzira je li nastupila fizička povreda ili nije; verbalni napad, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrdnim imenima, te drugi načini grubog uznemiravanja člana porodice od drugog člana porodice, seksualno uznemiravanje; nasilna izolacija ili ograničenje slobode kretanja člana porodice, itd.

⁴² Vijeće Evrope, 2009.

⁴³ Član 7. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici

3. NALAZI REVIZIJE

Nalazi koji se prezentiraju u ovom poglavlju predstavljaju odstupanja od utvrđenih kriterija revizije i strukturirani su u odnosu na revizijska pitanja.

3.1. Regulatorne i institucionalne pretpostavke

3.1.1. Obaveza usaglašavanja zakona i drugih akata s propisima koji se odnose na rodnu ravnopravnost

ZORS-om⁴⁴ je propisana obaveza svim institucijama da sve propise i druge akte iz svoje nadležnosti prije upućivanja u zakonsku proceduru dostave na mišljenje institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost spolova.⁴⁵ Usklađenost akata sa ZORS-om, između ostalog, podrazumijeva poticanje inkluzije ugroženih grupa, ravnopravan pristup obrazovanju, radu, zdravlju, zabranu diskriminacije, promociju ravnopravnosti spolova u strateškim dokumentima, osiguranje mehanizama zaštite protiv diskriminacije, uznemiravanja na osnovu spola i seksualnog uznemiravanja, razvrstavanje podataka po spolu, i dr.⁴⁶

Uredbom o procjeni uticaja propisa federalnim organima vlasti, između ostalog, propisan je način i postupak procjene prednacrtu i nacrtu zakona u odnosu na „postizanje socijalnih ciljeva vezano za ravnopravnost spolova”.⁴⁷ Međutim, konstatovano je da obaveza propisana Uredbom nije detaljnije razrađena kroz obrasce za procjenu uticaja propisa kako bi institucije već prilikom izrade propisa na odgovarajući način uključile principe rodne ravnopravnosti u akte. Analizom obrazaca propisanih ovom Uredbom⁴⁸ ustanovljeno je da procjena uticaja na rodnu ravnopravnost nije detaljnije razrađena. Naime, samo u obrascu za skraćenu procjenu uticaja propisa spomenuto je pitanje ravnopravnosti spolova, čime nije osigurana suštinska procjena uticaja propisa na ravnopravnost spolova.⁴⁹ Revizijom je utvrđeno da postupak procjene akata u odnosu na rodnu ravnopravnost ni na kantonalnom nivou nije adekvatno uređen. Uredba o procjeni uticaja propisa izrađena je samo u KS-u, međutim, pitanja rodne ravnopravnosti nisu detaljnije razrađena kroz pripadajuće obrasce.⁵⁰

Nadležni iz GC-a smatraju da procedura procjene propisa u odnosu na ravnopravnost spolova nije odgovarajuća. Međutim, nisu poduzimane konkretne aktivnosti kako bi se ova procedura u FBiH bolje regulatorno uredila. Izrađen je Priručnik za uključivanje principa ravnopravnosti spolova u zakone i politike, ali njegova primjena nije obavezujuća.⁵¹

⁴⁴ Član 24. stav 4. ZORS-a: Nadležni državni, entitetski i kantonalni organi vlasti, kao i organi jedinica lokalne samouprave dužni su sve propise i druge akte iz svoje nadležnosti prije upućivanja u zakonsku proceduru dostaviti na mišljenje institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost spolova iz stava (2) ovog člana radi usaglašavanja sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini.

⁴⁵ Gender centar i komisije za ravnopravnost spolova

⁴⁶ U Analizi situacije po oblastima Gender akcionog plana u FBiH za period 2018-2022. godine naveden je primjer Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo”, broj 36/22) koji je usklađen sa ZORS-om. Pored nabrojanog u tekstu, u Zakon je uključeno i sljedeće: poticanje inkluzije ugroženih grupa, ravnopravnog pristupa obrazovanju i zabrane diskriminacije, mogućnost uvođenja privremenih mjera u cilju otklanjanja diskriminacije, ravnopravne zastupljenosti spolova u sastavu tijela koja predviđa Zakon, promocija ravnopravnosti spolova u strategiji razvoja visokog obrazovanja, upotreba kako muškog, tako i ženskog gramatičkog roda za akademske titule, naučna/umjetnička i stručna zvanja na javnim ispravama koje izdaje visokoškolska ustanova, te priznavanje prava studenta sa posebnim statusom samohranim roditeljima, trudnicama i porodicama.

⁴⁷ Član 7. Uredbe o procjeni uticaja propisa, „Službene novine FBiH”, broj 67/20

⁴⁸ Obrazac 1 – Obrazac za pripremu sveobuhvatne procjene uticaja propisa (popunjava obrađivač); Obrazac 2 – Kontrolna izjava o procjeni uticaja propisa (popunjava Ured Vlade FBiH za zakonodavstvo i usklađenost s propisima EU) i Izjava o usklađenosti (popunjavaju obrađivač i Ured Vlade FBiH za zakonodavstvo)

⁴⁹ Izuzev Obrascu 1a za provođenje skraćene procjene uticaja propisa koju popunjava obrađivač, u kojoj je navedeno pitanje „Tretira li prednacrt/nacrt pitanje ravnopravnosti spolova?”

⁵⁰ Uredba o procjeni uticaja propisa u KS-u, „Službene novine KS” broj 29/22

⁵¹ UN Women i UNDP su 2020. godine, u partnerstvu s Agencijom za ravnopravnost spolova i Gender centrima FBiH i RS, izradili Priručnik za uključivanje principa ravnopravnosti spolova u zakone i politike s ciljem sveobuhvatnog i praktičnog uključivanja principa ravnopravnosti spolova u nacrt zakona i politika u BiH.

Prema navodima GC-a nadležne institucije u FBiH ne dostavljaju redovno zakone i druge akte (politike, strategije, planove i programe) Gender centru FBiH radi njihovog usaglašavanja sa Zakonom o ravnopravnosti spolova.⁵² Međutim, GC ne raspolaže podacima o **broju i vrsti donesenih propisa u FBiH koji nisu usklađeni sa ZORS-om**, te koje su konkretne posljedice neusklađivanja.

Među uzrocima problema nedosljednog dostavljanja akata GC-u, konstatovano je da postojećim propisima nisu utvrđeni kontrolni mehanizmi kako bi se zaustavilo da prijedlog propisa ide u daljnju proceduru, ako nema potrebnog mišljenja GC-a. Također, Poslovnikom o radu Vlade FBiH nije propisana obaveza dostavljanja zakona i drugih akata na mišljenje GC-u.⁵³

3.1.2. Aktivnosti federalne i kantonalnih komisija za ravnopravnost spolova

Ključnu ulogu u osiguranju rodne ravnopravnosti u FBiH u okviru zakonodavne vlasti, pored GC-a, imaju i komisije za ravnopravnost spolova.⁵⁴ Utvrđeno je da su u FBiH uspostavljene Komisija za ravnopravnost spolova Predstavničkog doma Parlamenta FBiH⁵⁵ i deset kantonalnih komisija/odbora za ravnopravnost spolova.

Prema prikupljenim informacijama, komisije za ravnopravnost spolova nisu imale redovne i konkretne aktivnosti.⁵⁶ Komisija za ravnopravnost spolova Predstavničkog doma Parlamenta FBiH u periodu 2019-2022. godine održala je osam sjednica. Uvidom u izvještaje o radu Komisije⁵⁷ utvrđeno je da su na održanim sastancima razmatrani jedan Prijedlog i dva nacrt zakona.⁵⁸ Komisija je u **parlamentarnu proceduru uputila jedino Nacrt zakona o zaštiti od nasilja u porodici**. Jedan od uzroka ovakvog stanja je činjenica da se članovi Komisije nisu redovno pojavljivali na sjednicama tako da često nije bilo potrebnog kvoruma za donošenje odluka.⁵⁹

Ustanovljeno je da su u periodu 2019-2022. godine u četiri kantona (PK, HNK, HBŽ, BPK) samo formirane komisije/odbori, ali one nisu imale nikakvih aktivnosti, niti su održavane sjednice.⁶⁰ U ostalim kantonima (USK, SBK, KS, TK, ZDK i ZHK) komisije/odbori imale su određenih aktivnosti, koje su se prije svega odnosile na: razmatranje i analizu zakonskih, podzakonskih i drugih akata, izradu kantonalnih programa rada i kantonalnih GAP-ova, učešće na konferencijama, manifestacijama, prikupljanje podataka razvrstanih po spolu i dr.

⁵² U periodu 2019-2022. godine GC je dao mišljenje na 96 akata koje su predlagači dostavljali GC-u, od čega 30 zakona, 33 podzakonska akta i 33 strateška dokumenta. Izvještaji o provedbi GAP-a BiH (2019-2022).

⁵³ „Službene novine FBiH“, broj 6/10, 37/10, 39/20 i 67/21

⁵⁴ Član 24. stav 3. ZORS-a: „Nadležni zakonodavni, izvršni i organi uprave svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini obavezni su osnovati odgovarajuće institucionalne mehanizme za ravnopravnost spolova koji će provoditi Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, koordinirati realizaciju programskih ciljeva iz Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine i osigurati provođenje međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova.“

⁵⁵ Komisija za ravnopravnost spolova: razmatra nacрте i prijedloge zakonskih propisa i općih akata iz nadležnosti Predstavničkog doma i daje mišljenja, prijedloge i inicijative vezane za usklađenost sa međunarodnim konvencijama o ravnopravnosti i spolova i zabrani svakog oblika diskriminacije na osnovu razlike u spolu; razmatra stanje prava žena i predlaže mjere za eliminaciju mogućih posljedica diskriminacije; pribavlja informacije od značaja za integrisanje spolne analize u politiku i programe Predstavničkog doma, programske ciljeve jednakosti spolova i doprinosi unapređenju javne svijesti o potrebi učešća žena u politici; sarađuje sa odgovarajućim radnim tijelima Predstavničkog doma, organima i organizacijama Federacije, Republike Srpske i Bosne i Hercegovine, te sindikatima i nevladinim organizacijama; razmatra prijedloge dokumenata i izvještaje institucija o provođenju Platforme za akciju i Pekinške deklaracije, te pripreme za učešće državnih delegacija na međunarodnim skupovima u vezi sa provođenjem tih dokumenata.

⁵⁶ Prema članu 9. ZORS-a, institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova svih nivoa vlasti u BiH, pored obaveze provođenja ZORS-a, imaju i obavezu koordiniranja i realizacije programskih ciljeva iz GAP-a i osiguranja provođenja međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova.

⁵⁷ Izvještaj broj: 01/10-02-478/21 od 23. 2. 2021. godine i Izvještaj broj: 01/10-02-852/22, od 27. 4. 2022. godine

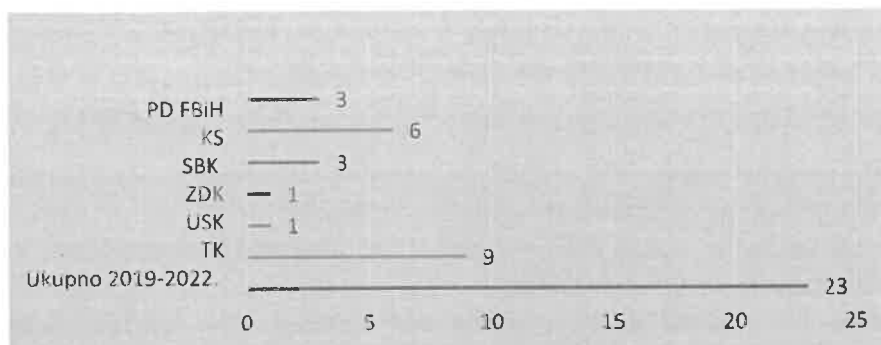
⁵⁸ Nacrt zakona o zaštiti od nasilja u porodici, Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona u FBiH i Prijedlog zakona o izmjenama i dopuni Zakona o liječenju neplodnosti biomedicinski potpomognutom oplodnjom

⁵⁹ „Poslanik ima pravo i dužnost da prisustvuje sjednici Predstavničkog doma i sjednicama radnih tijela Predstavničkog doma čiji je član i da učestvuje u njihovom radu i ocjenjivanju.“ – Član 9. Poslovnika o radu Predstavničkog doma Parlamenta FBiH. Međutim, nisu propisane sankcije za neprisustvovanje sjednicama

⁶⁰ Odgovori na Upitnik revizije učinka

Ustanovljeno je da nadležne institucije ne dostavljaju sve zakone i druge akte na mišljenje komisijama za ravnopravnost spolova, tako da su u posmatranom periodu federalna i kantonalne komisije dale mišljenje na ukupno 23 akta koji su im dostavljeni.

Dijagram 1. Broj zakonskih, podzakonskih i drugih akata koje su razmatrale komisije za ravnopravnost spolova u FBiH

3.1.3. Rodno odgovorno budžetiranje

Rodno odgovorno budžetiranje predstavlja uključivanje principa rodne ravnopravnosti u budžetske procese, što podrazumijeva rodno zasnovanu procjenu budžeta i uključivanje rodne perspektive u sve faze budžetskog procesa.⁶¹ Uvođenje ROB-a je obaveza preuzeta kroz ratifikaciju međunarodnih dokumenata za postizanje rodne ravnopravnosti, kao i obaveza propisana zakonima.⁶²

Na osnovu provedene revizije utvrđeno je da u FBiH još uvijek nije uvedeno programsko budžetiranje koje je osnovni preduslov i za uvođenje ROB-a. Trenutno postojeći, linijski aspekt budžeta u FBiH uopće ne poznaje kategoriju ROB-a.⁶³ Prema procjenama nadležnih iz FMF-a, o ROB-u u FBiH će se tek moći govoriti 2025. godine, budući da se tada očekuje prelazak na programsko budžetiranje, koje je pretpostavka za uvođenje ROB-a.⁶⁴

Zakoni o izvršavanju budžeta predviđaju da određeni budžetski korisnici obavezno moraju uključivati principe ROB-a u programe utroška i izvještaje o utrošenim sredstvima.⁶⁵ Također, načela ROB-a integrirana su u budžetske instrukcije.⁶⁶ Sedam federalnih ministarstava je u prethodnom periodu uključivao rodne komponente kroz raspodjelu grant sredstava.⁶⁷ Jedan od općih kriterija za raspodjelu sredstava tekućih transfera bio je i „doprinos ostvarivanju principa ravnopravnosti spolova kroz kreiranje

⁶¹ Definicija Vijeća Evrope – stručna grupa za rodno budžetiranje, 2005. godina

⁶² Zakon o ravnopravnosti spolova; Zakonima o izvršavanju budžeta za period 2019-2022.

⁶³ Sastanak s predstavnicima FMF-a, 10. 4. 2023. godine

⁶⁴ Prema izjavama nadležnih iz FMF-a, na kantonalnom nivou programsko budžetiranje će biti uvedeno tek 2027. godine.

⁶⁵ Zakoni o izvršavanju budžeta FBiH 2019-2022. godine

⁶⁶ Što je rezultat zajedničkih napora FMF-a i GC-a. Pored toga, izrađena je i Metodologija provedbe ROB-a u ministarstvima i institucijama FBiH i Smjernice za uključivanje principa ravnopravnosti spolova i ROB-a u proces planiranja, dodjele i praćenja uticaja grantova.

⁶⁷ Federalno ministarstvo zdravstva, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Federalno ministarstvo kulture i sporta, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke i Federalno ministarstvo okoliša i turizma. Trenutno se prati rodni utjecaj budžetske potrošnje na 11 programa/14 projekata unutar Budžeta FBiH iz nadležnosti navedenih ministarstava.

programa/projekata i očekivanih rezultata“. Uveden je preferencijalni sistem bodovanja – dodjeljivanja dodatnih bodova za žene korisnice grant sredstava.⁶⁸

3.1.4. Nedostaci zakonodavnog okvira koji uređuje pitanja nasilja u porodici

Analizom Zakona o zaštiti od nasilja u porodici konstatovani su brojni nedostaci. Ovaj Zakon nije usklađen s Istanbulsom konvencijom koju je BiH ratifikovala prije deset godina.⁶⁹ Ratifikacijom Istanbulske konvencije Bosna i Hercegovina, a samim tim i Federacija BiH obavezale su se da će svoje zakonske i institucionalne okvire prilagoditi ovoj Konvenciji.

Neusklađenost ZOZNP-a s Istanbulsom konvencijom ogleda se u nekoliko segmenata:

- Pojedini značajni pojmovi poput nasilja u porodici, rodno zasnovanog nasilja i koncepta porodice nisu usklađeni s definicijama iz Istanbulske konvencije;
- Postojeći Zakon ne sadrži procjenu rizika kod postupanja policijskih i drugih službenika koji sudjeluju u zbrinjavanju žrtava nasilja;
- Zakonom niti odgovarajućim podzakonskim aktom nisu uređena pitanja standardizacije, finansiranja i registra sigurnih kuća, te na taj način nije adekvatno uređeno zbrinjavanje žrtava nasilja;
- Zakon⁷⁰ ne prepoznaje nasilje počinjeno nad trenutnim ili bivšim partnerom koji ne žive u istom domaćinstvu,⁷¹ zbog čega se nasilje počinjeno u ovim slučajevima ne tretira kao rodno zasnovano nasilje.

3.1.4.1. Aktivnosti na unapređenju regulative za zaštitu žrtava nasilja

Revizijom je utvrđeno da je Nacrt novog ZOZNP-a već dvije godine u parlamentarnoj proceduri. Nacrt su izradile nevladine organizacije koje upravljaju sigurnim kućama, uz podršku UN WOMEN-a. Nacrt novog ZOZNP-a u parlamentarnu proceduru je uputila Komisija za ravnopravnost spolova Predstavničkog doma Parlamenta FBiH.⁷² Nadležni iz FMRSP-a ističu da pri izradi novog ZOZNP-a nisu bili uključeni zbog čega smatraju da su određene odredbe ovog Zakona i dalje neprovođive.⁷³

⁶⁸ Primjera radi, u oblasti razvoja malog i srednjeg poduzetništva i obrta definisane su ciljne skupine koje dobivaju dodatnih 10 bodova (žene, mladi, invalidi, povratnici); u oblasti poljoprivrede definisan je kriterij po kojem dodatnih 5% bodova dobivaju žene nositeljice poljoprivrednih gazdinstava i mlade osobe do 40. godina starosti, u oblasti razvoja turizma definisan je potkriterij - broj zaposlenih (mladi, žene), koji je preduvjet za ostvarivanje dodatnih bodova. Također, uvedena je posebna mjera stimulacije poslodavaca za zapošljavanje žena žrtava nasilja u porodici, na način da se osnovni iznos sufinansiranja povećava za 10%.

⁶⁹ Konvencija predstavlja prvi pravno obavezujući akt Vijeća Evrope u oblasti sprečavanja i borbe protiv nasilja nad ženama. Po svojoj prirodi, ovaj akt ne mora biti direktno primjenjiv u državama potpisnicama, ali zahtijeva posebno prilagođavanje zakonskih i institucionalnih okvira država potpisnica radi njene uspješne implementacije.

⁷⁰ Prema članu 6. ZOZNP-a, pojam porodice je: 1) bračni i vanbračni partneri i njihova djeca (zajednička ili iz ranijih zajednica); 2) srodnici: krvni srodnici i srodnici iz srodstva punog usvojenja u pravoj liniji bez ograničenja, a u pobočnoj liniji zaključno do četvrtog stepena; očuh, maćeha; usvojenik i usvojilac iz odnosa nepotpunog usvojenja; srodnici po tazbini do drugog stepena; 3) staratelj i šticećenik, hranilac i hranilac; 4) bivši bračni i vanbračni partneri i njihova djeca (zajednička ili iz ranijih zajednica) i njihovi roditelji, uključujući očuha i maćehu. Vanbračni partneri su partneri koji žive zajedno najmanje tri godine ili manje ako imaju dijete.

⁷¹ GREVIO - grupa eksperata za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, izvještaj BiH, 2022. godina.

⁷² Poslovnica o radu Predstavničkog doma i Doma naroda različito je definisano ko može biti predlagač zakona. U ovom slučaju Komisija za ravnopravnost spolova uputila je Zakon u parlamentarnu proceduru.

⁷³ Nacrt novog ZOZNP-a ne predviđa na osnovu kojeg zakona se treba izraditi podzakonski akt za standardizaciju rada sigurnih kuća. Također, ni pitanje finansiranja sigurnih kuća nije adekvatno propisano.

Utvrđeno je da nijedna od nadležnih institucija još uvijek nije izradila procjenu usklađenosti Nacrta ZOZNP-a s Istanbulskom konvencijom. Gender centar je u okviru svojih zakonskih nadležnosti davanja mišljenja na zakone i druge akte⁷⁴ izradio mišljenje o Nacrtu ZOZNP-a koje se prevashodno odnosi na njegovu usklađenost sa ZORS-om i Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH.⁷⁵

Utvrđeno je da Komisija za ravnopravnost spolova Predstavničkog doma Parlamenta FBiH, još uvijek nije organizovala raspravu, iako je Zaključcima Predstavničkog doma i Doma naroda bila u obavezi istu organizovati, tako da je i dalje na snazi Zakon iz 2013. godine koji predmetnu oblast nije adekvatno uredio.⁷⁶

Pored ZOZNP-a izrađen je Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBiH, radi njegovog usklađivanja s Istanbulskom konvencijom.⁷⁷ U ovome Nacrtu definicija porodice bliža je definiciji predviđenoj Konvencijom. Zakon je u formi nacrta dostavljen Parlamentu FBiH radi razmatranja i prihvatanja.⁷⁸ Međutim, ovaj Zakon već godinu i po stoji u parlamentarnoj proceduri.

Postojećim Krivičnim zakonom FBiH, kao ni Nacrtom novog zakona, femicid⁷⁹ nije definisan kao posebno krivično djelo koje predstavlja teži oblik ubistva. Međutim, Krivični zakon definiše zločin iz mržnje što uključuje i mržnju na osnovu spola. Također, članom 222. Zakona predviđeno je teže kažnjavanje u slučaju ubistva člana porodice koji je prethodno zlostavljan.⁸⁰ Uprkos navedenim zakonskim mogućnostima, dostupni podaci ukazuju na to da kod slučajeva ubistva žena od strane njihovih partnera kaznena politika nije bila odgovarajuća, obzirom da su se izricale neprimjereno male kazne.⁸¹

Zakonodavstvo iz oblasti socijalne politike ne prepoznaje žrtve nasilja kao kategoriju korisnika socijalne zaštite u svim kantonima, što je poseban problem, s obzirom na to da je ekonomska ovisnost žrtava o nasilniku jedan od osnovnih uzroka neadekvatnog reagovanja žrtava na slučajeve zlostavljanja. Nadležni iz CSR-a navode da se žrtve nasilja zbog ekonomske ovisnosti nakon boravka u sigurnim kućama često vraćaju zlostavljačima. U šest od deset kantonalnih zakona o osnovama socijalne zaštite (HNK, HBŽ, USK, BPK, PK i SBK) žrtve nasilja u porodici nisu prepoznate kao kategorija korisnika socijalne zaštite, tako da nemaju prava na određena socijalna primanja. Žrtve nasilja u porodici kao kategorija korisnika socijalne zaštite prepoznate su samo u četiri kantona (TK, ZDK, KS i ZHŽ). Primjer bolje prakse prepoznat je u KS-u

⁷⁴ Član 27. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, „Službeni glasnik BiH“, broj 16/03 i 102/09.

⁷⁵ Uvidom u mišljenje GC-a na Nacrt ZOZNP-a utvrđeno je da se nije suštinski odnosilo na odredbe Istanbulske konvencije, već je više formalne prirode.

⁷⁶ Predstavnički dom i Dom naroda Parlamenta FBiH usvojili su Zakon u formi nacrta sredinom 2021. godine; 24. redovna sjednica Predstavničkog doma Parlamenta FBiH – 27. 7. 2021; 20. Sjednica Doma naroda Parlamenta FBiH – 28. 7. 2022. godine.

⁷⁷ Izjavu o usklađenosti izradilo je Federalno ministarstvo pravde, a kontrolnu izjavu o provedenoj procjeni uticaja propisa proveo je Ured Vlade FBiH za zakonodavstvo i usklađenost sa propisima EU; dopis Vlade FBiH, broj 03-02-382/2022, od 25. 3. 2022. godine. Za razliku od ZOZNP-a, za ovaj Nacrt zakona izrađena je procjena usklađenosti s Istanbulskom konvencijom.

⁷⁸ Broj: 03-02-382/2022, od 25. 3. 2022. godine.

⁷⁹ Femicid – rodno zasnovano nasilje ili nasilje usmjereno prema ženama na osnovu njihovog rodnog identiteta, rodnih uloga i nejednakih odnosa moći unutar društvenog konteksta. To je rodno zasnovano ubistvo, ubistvo žene zato što je žena. Izvor: Femicid kao rodno zasnovano nasilje, autorice Slobodanka Konstantinović Vilić i Kosana Beker, UN Women.

⁸⁰ Za ovo krivično djelo predviđena je kazna zatvora najmanje deset godina do kazne dugotrajnog zatvora.

⁸¹ Podaci iz Analize prakse sudova u procesuiranju femicida i pokušaja femicida u BiH (2017-2021)

gdje žrtve pored prava na određene materijalne naknade, nakon napuštanja sigurne kuće imaju pravo na subvencioniranje troškova podstanarstva.⁸²

3.1.4.2. Osnivanje, rad i finansiranje sigurnih kuća

Postojećim ZOZNP-om nije jasno definisan način osnivanja i finansiranja sigurnih kuća u FBiH. Prema članu 35. ovog Zakona, sigurnu kuću može osnovati pravno ili fizičko lice u skladu sa zakonom. Međutim, Zakonom nije definisan način osnivanja i rada sigurnih kuća, kao ni u skladu s kojim zakonom se sigurne kuće osnivaju.⁸³ Pitanja osnivanja, rada i finansiranja sigurnih kuća trebala su biti propisana odgovarajućim podzakonskim aktom, što je predviđeno članom 35. ZOZNP-a. **Revizijom je utvrđeno da deset godina od donošenja ZOZNP-a FMRSP nije izradio podzakonski akt kojim bi bili propisani kriteriji i standardi za osnivanje, rad i finansiranje sigurnih kuća**, iako je bio u obavezi izraditi ovaj podzakonski akt šest mjeseci nakon stupanja na snagu Zakona. S obzirom na to da član 35. ZOZNP-a nije izmijenjen, nadležni iz FMRSP-a navode da nisu imali jasan pravni osnov za izradu i donošenje ovog podzakonskog akta.

Radna grupa koju je, prema Zaključku Vlade FBiH početkom 2015. godine oformio GC,⁸⁴ predložila je izmjene spornog člana 35. ZOZNP-a, tako da se sigurne kuće osnivaju u skladu sa Zakonom o ustanovama socijalne zaštite. U skladu s ovim prijedlogom **Vlada FBiH je na sjednici održanoj polovinom 2015. godine zadužila Federalno ministarstvo pravde da u roku od mjesec dana sačini konačan tekst Prednacrt zakona o izmjeni i dopuni ZOZNP-a.**⁸⁵ Federalno ministarstvo pravde izradilo je navedeni Prednacrt, koji su usvojili Vlada i Parlament FBiH. Međutim, iako je Nacrt zakona još 2016. godine upućen u javnu raspravu, izmjene ZOZNP-a nikad nisu donesene.⁸⁶ Navedeno je rezultiralo time da **u FBiH i dalje nisu uređena pitanja osnivanja, rada i finansiranja sigurnih kuća**. Sigurnim kućama u FBiH i dalje upravljaju nevladine organizacije, bez jasno utvrđenih standarda i institucionalnog nadzora.

⁸² Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rada i zaštiti porodice s djecom KS, „Službene novine KS“ broj 52/21 i 40/22, Uredba o sufinansiranju troškova podstanarstva, broj 02-04-5509-25/20 od 28. 2. 2020. godine.

⁸³ Nadležni iz FMRSP-a su naveli da nije jasno definisan pravni osnov za donošenje ovog podzakonskog akta, jer u članu 35. ZOZNP-a nije naveden puni naziv zakona na osnovu kojeg se treba izraditi ovaj podzakonski akt. Ukoliko bi se sigurne kuće osnivale u skladu sa Zakonom o ustanovama socijalne zaštite, Ministarstvo bi bilo nadležno za njihovo osnivanje i funkcionisanje.

⁸⁴ Zaključak Vlade FBiH V broj 9/2015, od 8. 1. 2015. godine. Članovi radne grupe bili su predstavnici GC-a, FMRSP-a, FMP-a, FMF-a, FMZ-a i NVO Udruženje „Medica“ Zenica.

⁸⁵ Cilj izmjena i dopuna Zakona o zaštiti od nasilja jeste prevazilaženje postojećih nedorečenosti u postojećim odredbama, uz jasno navođenje zakonskog temelja za osnivanje sigurne kuće, te obezbjeđenja finansijskih sredstava za privremeno zbrinjavanje žrtava nasilja u sigurnoj kući, što bi trebalo obezbijediti njegovu provedbu. <https://fbihvlada.gov.ba/bs/15-sjednica-vlade-fbih-10110>

⁸⁶ Javna rasprava – Nacrt zakona o izmjenama i dopunama ZOZNP-a, 26. 4. 2016. godine; Očitovanje FMRSP-a na Nacrt izvještaja

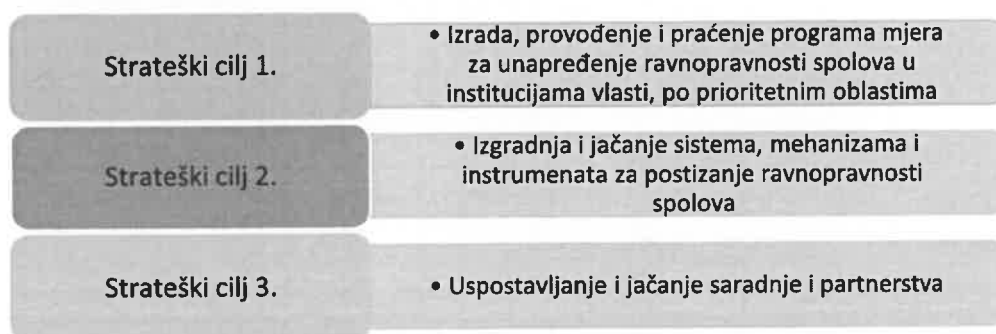
3.2. Izrada i provođenje strateških i planskih dokumenata

Revizijom je utvrđeno da u FBiH nisu izrađeni svi potrebni strateški i planski dokumenti za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja nad ženama. Nemaju svi kantoni izrađene GAP-ove, kao ni dvogodišnje programe mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici.

3.2.1. Izrada i provođenje gender akcionih planova u Federaciji BiH

Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine je strategija kojom se definišu programski ciljevi za ostvarivanje ravnopravnosti spolova u svim oblastima društvenog života i rada, u javnoj i privatnoj sferi. Utvrđeno je da je izrađen GAP BiH za period 2018-2022. godine, kojim su predviđene obaveze za FBiH. **Analizom GAP-a BiH ustanovljeno je da u ovom dokumentu nisu precizno definisane pojedinačne mjere, kao ni institucije zadužene za njihovu realizaciju.** Dakle, mjere nisu date po principu jedna mjera – nosilac aktivnosti – ostale odgovorne institucije – rok za realizaciju. U GAP-u BiH predviđena su tri osnovna strateška cilja, prikazana u dijagramu.

Dijagram 2. Strateški ciljevi predviđeni GAP-om BiH

Primjera radi, u okviru prvog strateškog cilja kao nosioci odgovornosti navedene su sve institucije u BiH.⁸⁷ Pored toga što za ovaj strateški cilj nisu definisane pojedinačne i konkretne mjere, nisu određeni ni rokovi za implementaciju općenitih mjera. Jedini rok za realizaciju mjera vezanih za ovaj strateški cilj jeste čitav period važenja ovog dokumenta, odnosno period 2018-2022. godine.⁸⁸

Izrađen je Operativni plan ministarstava i institucija FBiH za implementaciju GAP-a BiH, kojim su definisane institucije za realizaciju pojedinačnih mjera, te indikatori realizacije. Međutim, konstatovano je da ni u ovom dokumentu nisu određeni precizni rokovi za realizaciju pojedinačnih mjera.

U šest kantona izrađeni su kantonalni GAP-ovi (BPK, KS, SBK, TK, USK i ZDK),⁸⁹ dok u četiri nisu izrađeni (PK, HNK, ZHK i HBŽ), tako da u ovim kantonima ne postoje osnovni strateški dokumenti za postizanje rodne ravnopravnosti.⁹⁰ Utvrđeno je da su kantonalni planovi doneseni kasno u odnosu na GAP BiH 2018-2022. godine. Pojedini kantoni gender akcione planove izradili su tek 2021, odnosno 2022. godine (TK, ZDK, BPK i USK), dok su KS i SBK ove planove izradili 2019. godine.⁹¹ Imajući u vidu da je i prije ovog

⁸⁷ Organi vlasti na državnom i entitetskom nivou, organi Brčko Distrikta BiH, kantonalni i organi jedinica lokalne samouprave, u skladu s resornim nadležnostima propisanim važećim zakonskim propisima.

⁸⁸ Za realizaciju strateških ciljeva 2. i 3. zadužene su Agencija za ravnopravnost spolova BiH i gender centri FBiH i RS. Za određene aktivnosti, poput uspostave upravnog odbora na nivou BiH, odnosno Koordinacionog odbora za praćenje realizacije GAP-a za FBiH, utvrđeni su konkretni rokovi.

⁸⁹ Uz inicijativu i stručnu, konsultativnu i finansijsku podršku GC-a.

⁹⁰ Kantonalni GAP-ovi su strateško-planski dokumenti koji svojom implementacijom trebaju unaprijediti ravnopravnost spolova u zajednici. Uvođenje principa ravnopravnosti spolova u razvojne politike, strategije, projekte i programe je od posebnog značaja za kantonalne nivoe vlasti.

⁹¹ KS: 2019-2022, SBK: 2019-2022, BPK: 2021-2024, TK: 2021-2024, ZDK: 2021-2024 i USK: 2022-2025.

GAP-a bio izrađen GAP za period 2013-2017. godine, konstatovano je da kantonalni nivo vlasti nije bio dovoljno proaktivan u rješavanju pitanja iz oblasti rodne ravnopravnosti.⁹²

- Praćenje provedbe gender akcionih planova i izvještavanje

Utvrđeno je da mjere predviđene gender akcionim planovima nisu u potpunosti realizovane. Također, izvještavanje o realizovanim mjerama nije odgovarajuće, s obzirom na to da se izvještava opisno, bez preciznih analiza i podataka o stepenu realizacije pojedinačnih mjera. U periodu 2018-2022. godine, na koji se odnosio GAP BiH, nisu realizovane značajne aktivnosti, koje se odnose na zakonodavni okvir koji uređuje pitanja nasilja u porodici i nasilja nad ženama, što je detaljnije pojašnjeno u poglavlju 3.1.4.

Utvrđeno je da nemaju svi kantoni formirana koordinaciona tijela za praćenje implementacije GAP-ova.⁹³ Također, nisu redovno izrađivani izvještaji o realizaciji GAP-ova. Od šest kantona koji imaju izrađene GAP-ove, samo su u tri (KS, SBK i USK) izrađivani izvještaji o realizaciji aktivnosti predviđenih GAP-ovima, kao što pokazuju podaci u tabeli.⁹⁴

Tabela 1. Izrada i izvještavanje o realizaciji kantonalnih GAP-ova

Red. br.	Naziv kantona	Izrađen GAP		Izrađen izvještaj o realizaciji GAP-a	
		Da	Ne	Da	Ne
1.	USK	✓		✓	
2.	PK		✓		
3.	TK	✓			✓
4.	ZDK	✓			✓
5.	BPK	✓			✓
6.	SBK	✓		✓	
7.	HNK		✓		
8.	ZHK		✓		
9.	KS	✓		✓	
10.	HBŽ		✓		

Izvor: Kantonalna ministarstva nadležna za socijalnu politiku

Kako pokazuju podaci u tabeli, u KS-u je izrađen godišnji izvještaj za 2020, u SBK-u su izrađeni godišnji izvještaji za 2020. i 2021. godinu, te u USK-u izvještaj za period 12. 5. – 31. 12. 2022. godine.⁹⁵ U izvještaju KS-a nabrojane su realizovane aktivnosti, ali nisu navedene mjere koje nisu realizovane. Uvidom u izvještaje SBK-a ustanovljeno je da transparentnije prikazuje realizaciju GAP-a. Međutim, konstatovano je da u ovom kantonu veći broj mjera nije realizovan. Između ostalog, budžeti nisu sadržavali procjene uticaja na ravnopravnost spolova, u budžetima nisu ni planirana sredstva za realizaciju GAP-a, i dr.

3.2.2. Strateški okvir za borbu protiv nasilja u porodici

Pitanje borbe protiv nasilja u porodici nije adekvatno strateški uređeno budući da izrađena Strategija za period 2021-2027. godine još uvijek nije usvojena.⁹⁶ Prije pet godina prestala je važiti Strategija za

⁹² Uvidom u kantonalne GAP-ove, utvrđeno je da su u ovim planovima srednjoročni ciljevi razloženi na pojedinačne aktivnosti, te su navedeni nosioci odgovornosti, pokazatelji napretka u odnosu na početno stanje, rokovi za realizaciju pojedinačnih aktivnosti, kao i izvori finansiranja.

⁹³ ZDK i SBK. U ZDK-u koordinacionom tijelu je istekao mandat, a novo još uvijek nije formirano, a u SBK-u praćenje implementacije GAP-a provodi Ured za evropske integracije, fondove, odnose s javnošću i kvalitetu prema međunarodnom standardu SBK.

⁹⁴ TK, ZDK, BPK i USK, s tim da je u TK-u izrada izvještaja u toku.

⁹⁵ Očitovanje Skupštine USK-a – Komisija na Nacrt izvještaja, akt broj: 02/09-45-603-2/23, od 2. 10. 2023. godine.

⁹⁶ Strategiju je Vlada FBiH usvojila 19. 1. 2023, te je upućena u parlamentarnu proceduru. Zaključkom Vlade FBiH broj: 661/2023, od 4. 5. 2023. godine premijer FBiH je iz parlamentarne procedure povukao navedenu Strategiju.

prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici.⁹⁷ Za period 2018-2020. godine izrađen je Akcioni plan za provedbu Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici, kako bi se obuhvatilo vrijeme do izrade nove strategije. S obzirom na to da je nova Strategija povučena iz parlamentarne procedure, radi njenog ažuriranja za period 2024-2027, u FBiH skoro četiri godine neće postojati važeći strateški dokument za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici.

Uvidom u Evaluaciju Strategije (2013-2017) i Akcionog plana (2018-2020) utvrđeno je postojanje mjere koje nisu realizovane, a za koje je u Evaluaciji navedeno da jesu. Primjera radi, prema Akcionom planu bilo je predviđeno da se izradi metodologija za uspostavu jedinstvene baze podataka o žrtvama nasilja u porodici i odnosu žrtve i osobe koja je počinila nasilje, kao i informacijski sistem za elektronsko prikupljanje podataka. **Revizijom je utvrđeno da ni u 2022. godini nije uspostavljena jedinstvena baza podataka s navedenim informacijama, kao ni informacijski sistem, iako se u Evaluaciji navodi da su izrađeni.**⁹⁸

3.2.3. Dvogodišnji programi mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici

Revizijom je ustanovljeno da dva kantona (USK⁹⁹ i ZHK) u periodu 2019-2022. godine nisu imala izrađene i donesene dvogodišnje programe mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici, shodno obavezi propisanoj članom 37. ZOZNP-a.¹⁰⁰ U ostalih osam kantona izrađivani su dvogodišnji, odnosno u KS-u jednogodišnji programi mjera. Međutim, programi nisu donošeni u kontinuitetu, s obzirom na to da je u posmatranom periodu u pet kantona donesen samo po jedan program.

Utvrđeno je da kantonalne vlade programe mjera nisu počele izrađivati blagovremeno. Iako su, shodno obavezama iz Zakona, programe trebali donijeti šest mjeseci nakon stupanja na snagu ZOZNP-a,¹⁰¹ **kantonalne vlade su programe mjera donijele tek devet, odnosno deset godina poslije.**¹⁰² U tabeli je prikazano koji kantoni su donijeli dvogodišnje programe mjera i za koji period.

Tabela 2. Podaci o donesenim dvogodišnjim programima mjera u periodu 2019-2022. godine

Red. br.	Naziv kantona	Donesen program mjera		Period važenja
		Da	Ne	
1.	USK		✓	
2.	PK	✓		2021-2022.
3.	TK	✓		2019-2020 i 2021-2022.
4.	ZDK	✓		2019-2021.
5.	BPK	✓		2019-2020 i 2021-2022.
6.	SBK	✓		2020-2022.
7.	HNK	✓		2020-2022.
8.	ZHK		✓	
9.	KS ¹⁰³	✓		2019-2022.
10.	HBŽ	✓		2019-2020.

Izvor: Kantonalna ministarstva nadležna za socijalnu politiku

⁹⁷ Period važenja strategije – 2013-2017. godine

⁹⁸ U Očitovanju GC-a na Nacrt izvještaja istaknuto je da je sistem elektronskog prikupljanja podataka funkcionisao određen vremenski period, međutim, nakon pilot-faze nije osiguran mehanizam održivog rada elektronskog vođenja podataka.

⁹⁹ USK je donio program mjera za period 2017-2019. godine.

¹⁰⁰ Odgovori kantonalnih ministarstava nadležnih za socijalnu politiku na Upitnik revizije učinka

¹⁰¹ Vlada kantona donosi dvogodišnji program mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici za područje kantona. Program mjera vlada kantona donijet će u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona. Navedeni Zakon je stupio na snagu prije deset godina.

¹⁰² Primjera radi, PK: 19. 12. 2022; ZDK: 15. 8. 2017; HNK: 19. 11. 2019; KS: 5. 6. 2018; HBŽ: 16. 1. 2019. godine

¹⁰³ Koordinaciono tijelo nije donosilo dvogodišnje programe mjera, već godišnje programe rada Koordinacionog tijela za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici u KS 2019-2022. godine

Kako je vidljivo iz tabele, iako je prošlo deset godina od stupanja na snagu ZOZNP-a, većina kantona u FBiH nije ispoštovala odredbe ovog Zakona, odnosno nisu redovno donošeni dvogodišnji programi mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici.¹⁰⁴

Relevantni akteri nisu na odgovarajući način uključeni u izradu dvogodišnjih programa, što za posljedicu ima da većina CSR ne sudjeluju u izradi programa, iako su im ovim planskim dokumentima predviđene određene aktivnosti. Konstatovano je da neki od centara za socijalni rad iz uzorka nisu zadovoljni saradnjom s resornim kantonalnim ministarstvima. Primjera radi, CSR Mostar smatra kako se dvogodišnji program mjera samo formalno izrađuje kako bi se ispunila zakonska obaveza,¹⁰⁵ a CSR Tuzla ističe nedostatak ovog dokumenta u pogledu nemogućnosti zaposlenja žrtava nasilja, kao i stambenog zbrinjavanja žrtava nakon izlaska iz sigurne kuće.

3.3. Žrtve nasilja u porodici

Revizijom je utvrđeno da je u FBiH nasilje u porodici i nasilje nad ženama učestala pojava. Dostupne statistike ukazuju na veliki broj registrovanih slučajeva nasilja u porodici u proteklm godinama, te da su u najvećem broju slučajeva žrtve nasilja u porodici upravo žene.

Tabela 3. Podaci o broju žrtava nasilja u porodici FBiH za period 2019-2022. godine

Red br.	Vrsta nasilja	2019.			2020.			2021.			2022.		
		M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž	M	Ž	M+Ž
1.	Fizičko nasilje	181	836	1017	166	919	1085	197	961	1158	254	769	1023
2.	Emocionalno	228	771	999	241	814	1055	201	807	1008	209	721	930
3.	Seksualno	1	19	20	2	28	30	3	20	23	7	19	26
4.	Drugi oblici nasilja	131	354	485	154	375	529	131	329	460	150	296	446
Ukupno		541	1980	2521	563	2136	2699	532	2117	2649	620	1805	2425

Izvor: Podaci FMRSP-a; Legenda: M – muškarci, Ž – žene

Ukupno 2019-2021 (M + Ž) 10 294

Kako pokazuju podaci u tabeli, u četverogodišnjem periodu ukupan broj žena žrtava nasilja u porodici iznosio je 8038, a muškaraca 2256, što znači da od ukupnog broja žrtava nasilja u porodici žene čine 78%. Nadležne institucije ne vode evidencije o rodno zasnovanom nasilju izvan porodice, tako da nisu poznati podaci o ukupnom broju žena žrtava nasilja.

Najozbiljnija posljedica nasilja u porodici su slučajevi femicida koji predstavlja ubistvo žene od strane muškarca motivisano mržnjom i osjećajem nadmoći.¹⁰⁶ Iako su slučajevi femicida prisutni u FBiH, djela se

¹⁰⁴ Članom 37. je propisano da Program mjera između ostalog sadrži: obaveze kantonalnih i općinskih organa sa ciljem preventivnog djelovanja, suzbijanja svih oblika nasilja u porodici i zaštite žrtve nasilja; mjere neophodne za rad sa nasilnom osobom; aktivnosti na promociji nenasilnog ponašanja; aktivnosti na edukaciji policijskih službenika, sudija, predstavnika organa starateljstva, zdravstvenih radnika, nastavnika, odgajatelja i drugih subjekata iz oblasti nasilja u porodici; obavezu vođenja statističkih baza podataka o nasilnim osobama i žrtvama nasilja u porodici; obavezu uspostave koordinacionog tijela koje će koordinirati rad svih nadležnih institucija na provođenju ovog programa mjera i sve potrebne mjere radi zaštite i sigurnosti žrtava nasilja u sigurnoj kući.

¹⁰⁵ Sastanak s nadležnima iz CSR-a Mostar održan 8. 2. 2023. godine u Mostaru

¹⁰⁶ Prema podacima Agencije za ravnopravnost spolova BiH, u BiH je od 2015. do danas ubijeno više od 60 žena od strane svojih partnera, od toga u 2019. godini 12, a u 2022. njih osam.

ne kvalifikuju kao femicid, već se procesuiraju prema odredbama zakona kojima su regulisane različite vrste ubistava. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, u periodu 2017-2021. godine u FBiH ubijeno je 30 žena.¹⁰⁷ Prema dostupnim podacima za područje FBiH, u periodu od septembra 2019. do novembra 2022. godine ubijeno je najmanje 14 žena od strane sadašnjih ili bivših partnera ili bliskog srodnika.¹⁰⁸

3.3.1. Provođenje mjera za zaštitu žrtava nasilja u porodici

Centri za socijalni rad dužni su evidentirati prijave nasilja, informisati nadležne institucije, raditi sa žrtvom nasilja, evidentirati izrečene zaštitne mjere, te raditi s počiniocima nasilja.¹⁰⁹ Također, imaju obavezu da prate provođenje izrečenih mjera zabrane počiniocu nasilja. Pored centara, predviđeno je da u provođenju mjera sudjeluje veći broj institucija.¹¹⁰ Zakonom je predviđeno da se mjere za zaštitu žrtava nasilja u porodici provode kroz protokole o saradnji svih institucija koje trebaju sudjelovati u zbrinjavanju žrtava nasilja u porodici.

Centri za socijalni rad iz uzorka imaju izrađene protokole o postupanju, kao i hodograme koji predviđaju aktivnosti svih nadležnih institucija koje sudjeluju u zaštiti i zbrinjavanju žrtava nasilja (Prilog 5).

Uprkos određenim aktivnostima koje su poduzimane u cilju informisanja žrtava nasilja o njihovim pravima i mogućnostima, dostupne informacije ukazuju na to se nasilje u porodici u velikom broju slučajeva ne prijavljuje. Također, konstatovano je da izricanje i provedba zakonom predviđenih mjera kod prijavljenih slučajeva nisu dovoljno efikasni, te da se neke od najznačajnijih mjera veoma rijetko izriču.

Tabela 4: Podaci o izrečenim zaštitnim mjerama prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici 2019-2022.¹¹¹

Godina	Broj izrečenih zaštitnih mjera						Ukupno
	a*	b*	c*	d*	e*	f*	
2019.	15	216	209	60	18	0	518
2020.	19	201	239	57	29	0	545
2021.	23	278	278	60	53	0	692
2022.	38	278	249	55	30	1	651
Ukupno	95	973	975	232	130	1	2406

Izvor: GC

a* Udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog objekta i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor

b* Zabrana približavanja žrtvi nasilja

c* Zabrana uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju

d* Obavezan psihosocijalni tretman

e* Obavezno liječenje od ovisnosti

f* Privremeno lišenje slobode i zadržavanje

Kako pokazuju podaci u tabeli, u četverogodišnjem periodu samo jednom nasilniku nadležni sudovi su izrekli mjeru privremenog lišavanja slobode i zadržavanja, iako su, primjera radi, samo u 2022. godini za 278 osoba izrečene mjere zabrane približavanja žrtvi. Također, prema informacijama dobijenim od

¹⁰⁷ 2017 – 4 žene, 2018 – 6 žena, 2019 – 9 žena, 2020 – 6 žena i 2021 – 5 žena

¹⁰⁸ GC je prikupio ove podatke na osnovu medijskih istraživanja.

¹⁰⁹ Predstavljaju organ starateljstva, i dužni su pratiti zbrinjavanje žrtve nasilja, od izlaska na teren zajedno s pripadnicima policijske uprave, preko smještanja žrtve u sigurnu kuću, do njenog napuštanja sigurne kuće.

¹¹⁰ Policijske uprave MUP-ova, centri za socijalni rad, domovi zdravlja i nevladine organizacije

¹¹¹ Članom 9. ZOZNP-a predviđene su sljedeće mjere zaštite žrtava nasilja u porodici, koje se izriču nasilniku: udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor; zabrana približavanja žrtvi nasilja; zabrana uznemiravanja i uhođenja osobe izložene nasilju; obavezan psihosocijalni tretman; obavezno liječenje od ovisnosti; privremeno lišenje slobode i zadržavanje.

CSR-a, **veoma mali broj počinilaca nasilja bude procesuiran**, zbog toga što žrtve često odustanu od krivičnog gonjenja počinioaca.

Revizijom su utvrđeni značajni problemi s kojima se centri za socijalni rad susreću prilikom provedbe mjera:¹¹²

- **Centri za socijalni rad nemaju dovoljno zaposlenih socijalnih radnika i psihologa** koji bi mogli adekvatno odgovoriti svim potrebama žrtava nasilja i drugih kategorija za koje su centri nadležni.;
- Centri za socijalni rad **nemaju mogućnost podnošenja zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera**¹¹³;
- Često se izriču mjere koje su suštinski neprovođive. Primjera radi, **počinioac se izriče mjera zabrane približavanja žrtvi, iako žrtva i nasilnik ostaju živjeti u istom stanu**;
- Ne postoje dovoljno razvijeni mehanizmi za omogućavanje provođenja mjera poput psihosocijalnog tretmana ili liječenje bolesti ovisnosti koje se izriču počinioac nasilja. **Počinioci nasilja često odbijaju liječenje i rehabilitaciju**, te ne postoji adekvatan način da CSR omoguće provođenje ovih mjera;
- **Djeca kao svjedoci nasilja u porodici nisu prepoznata kao žrtve** i najčešće nisu obuhvaćena zaštitnim mjerama. Ne postoji ustanova koja može prihvatiti djecu žrtve nasilja bez roditeljskog staranja;
- Ukoliko CSR prijavi nasilje, policijske službe ne poduzimaju potrebne aktivnosti, reaguje se tek kada žrtva sama prijavi nasilje.¹¹⁴ **Nema mehanizama djelovanja za pomoć žrtvama koje se ne usuđuju prijaviti nasilje**, čak i kada su centri za socijalni rad upoznati s problemom. Također, u pojedinim slučajevima reagovanje policijskih službenika

• Kadrovski kapaciteti u centrima za socijalni rad

Na osnovu prikupljenih podataka konstatovano je da centri za socijalni rad ne raspolažu dovoljnim i odgovarajućim kapacitetima stručnog osoblja, prije svega socijalnih radnika i psihologa.¹¹⁵

Tabela 5. Podaci o nedostajućim kadrovima u centrima za socijalni rad za period 2019-2022. godine

Red. br.	Naziv centra za socijalni rad	Broj potrebnih socijalnih radnika	Broj zaposlenih socijalnih radnika	Broj nedostajućih socijalnih radnika	Broj potrebnih psihologa	Broj zaposlenih psihologa	Broj nedostajućih psihologa
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	CSR Bihać	14	8	6	4	2	2
2.	CSR Orašje	5	3	2	1	0	1
3.	CSR Tuzla	28	14	14	7	5	2
4.	CSR Zenica	28	7	21	7	2	5
5.	CSR Goražde	5	9	*	1	1	0
6.	CSR Travnik	13	7	6	4	1	3
7.	CSR Mostar	26	15	11	7	2	5
8.	CSR Ljubuški	7	5	2	2	0	2
9.	KCSR Sarajevo	103	65	38	28	12	16
10.	CSR Livno	9	3	6	2	1	1
Ukupno		238	136	106	63	26	37

¹¹² Izvještaji o radu CSR-ova, odgovori CSR-ova na upitnik, komentari predstavnika CSR-ova na sastanku fokus grupe

¹¹³ Centri imaju mogućnost predlaganja prekida ili zamjene izrečene zaštitne mjere nekom drugom mjerom, shodno članu 22a ZOZNP-a.

¹¹⁴ Nadležni iz CSR Travnik ističu i problem postupanja policijskih službenika na terenu, koji nerijetko ne reaguju adekvatno, te kašnjenja u određenim radnjama, što rezultira neizricanjem zaštitnih mjera. Očitovanje CSR-a Travnik na Nacrt izvještaja, akt broj: 01-530-765, od 29. 9. 2023. godine.

¹¹⁵ Odgovori centara za socijalni rad Zenica, Mostar, Sarajevo i Livno na Upitnik

Izvor: Centri za socijalni rad iz uzorka

*U CSR-u Goražde zaposlena su četiri socijalna radnika više nego što je predviđeno Pravilnikom.

Kako pokazuju podaci u tabeli, u većini centara iz uzorka nije zaposlen dovoljan broj stručnog kadra, kako bi bili ispunjeni standardi predviđeni Pravilnikom o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u FBiH FMRSP-a iz 2013. godine.¹¹⁶ Naime, shodno Pravilniku, na 4.000 stanovnika trebao bi biti jedan socijalni radnik, a na 15.000 jedan psiholog. **Važno je istaći da u centrima za socijalni rad iz uzorka nedostaje 106 socijalnih radnika, odnosno 44%, i 37 psihologa, odnosno 59% od broja predviđenog Pravilnikom.** Centri za socijalni rad iz Orašja i Ljubuškog uopće nemaju zaposlenih psihologa, dok centri iz Goražda, Travnika i Livna imaju samo po jednog zaposlenog psihologa. **Radi se o centrima iz kantona u kojima također nisu оформljene sigurne kuće, tako da žrtvama nasilja nije osiguran ni ovaj vid podrške.**

- **Evidencije o žrtvama nasilja**

Revizijom je utvrđeno da institucije ne vode evidencije o ženama žrtvama nasilja kako je to predviđeno Istanbulskom konvencijom. Prikupljaju se podaci samo o nasilju u porodici, ali ne o svim oblicima nasilja nad ženama. Nije osigurano sistematsko prikupljanje podataka iz svih relevantnih administrativnih izvora, kao i podataka o rasprostranjenosti svih oblika nasilja nad ženama.¹¹⁷

Prema Pravilniku,¹¹⁸ evidencije o žrtvama nasilja u porodici vode CSR-ovi i dostavljaju kantonalnim ministarstvima nadležnim za socijalnu politiku. Ministarstva su dužna objedinjene podatke dostavljati FMRSP-u najkasnije do 7. januara, a FMRSP Gender centru koji vodi jedinstvenu evidenciju za područje FBiH, najkasnije do 10. januara za prethodnu godinu. **Konstatovano je da kantonalna ministarstva nadležna za socijalnu politiku podatke ne dostavljaju blagovremeno, s obzirom na to da podaci za 2022. godinu nisu dostavljeni FMRSP-u, a samim tim ni GC-u ni u sedmom mjesecu 2023. godine.**¹¹⁹

3.3.2. Zbrinjavanje žrtava nasilja u sigurnim kućama

Član 23. Istanbulske konvencije

Članice će preduzeti sve neophodne zakonodavne ili druge mjere kako bi omogućile otvaranje odgovarajućih, lako dostupnih sigurnih kuća u dovoljnom broju za bezbjedan smještaj i proaktivnu pomoć žrtvama nasilja, posebno ženama i njihovoj djeci.

Radi osiguranja fizičke zaštite i ostvarivanja prava i interesa žrtve nasilja u porodici, nadležne institucije su dužne, uz prethodni pristanak žrtve, privremeno zbrinuti žrtvu nasilja u porodici u sigurnu kuću.¹²⁰ **Revizijom je utvrđeno da nadležne institucije u FBiH nisu osnovalе nijednu sigurnu kuću za zbrinjavanje žrtava nasilja.**

Pet sigurnih kuća koje postoje u FBiH оформile su i njima upravljaju nevladine organizacije (Udruženje „Žene sa Une“ – Bihać, UG „Vive žene“ – Tuzla, Udruženje „Medica“ – Zenica, Udruženje „Žena BiH“ –

¹¹⁶ „Službene novine FBiH“, broj 15/13 i 44/16

¹¹⁷ GREVIO – grupa eksperata za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, izvještaj BiH, 2022. godina

¹¹⁸ Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije o izrečenim zaštitnim mjerama, osobama koje su šticebene zaštitnom mjerom i o nasilnim osobama kojima su izrečene zaštitne mjere, „Službene novine FBiH“, broj 95/13, od 29. 11. 2013. godine

¹¹⁹ Izjave nadležnih iz FMRSP-a i GC-a

¹²⁰ Član 33. ZOZNP-a

Mostar i Fondacija lokalne demokratije – Sarajevo). Sigurne kuće pružaju usluge smještaja žrtvama nasilja,¹²¹ kao i pravno, psihološko i socijalno savjetovanje.¹²²

Iako je to obaveza propisana ZOZNP-om, u FBiH još uvijek nisu uspostavljeni minimalni standardi koje trebaju ispunjavati sigurne kuće, uključujući i one u pogledu prostorija, opreme, osoblja, itd.¹²³ Standard koji je preporučilo Vijeće Evrope je jedno mjesto u sigurnoj kući na 10.000 stanovnika.¹²⁴ **Ustanovljeno je da raspoloživi kapacitet mjesta u sigurnim kućama na području FBiH iznosi 126, što je za 57% manje od potrebnog broja predviđenog standardom Vijeća Evrope.** Naime, u skladu s brojem stanovnika u FBiH prema posljednjem popisu (2.219.220), **potrebno je osigurati 222 mjesta u sigurnim kućama, što znači da nedostaje još 96 mjesta kako bi se ispunio propisani standard.**¹²⁵ Pored toga, sigurne kuće u FBiH nisu u potpunosti opremljene za smještaj žena sa invaliditetom.¹²⁶

Tabela 6. Broj žrtava nasilja u porodici smještenih u sigurne kuće¹²⁷

Red br.	Nevladine organizacije	2019.		2020.		2021.		2022.		2019-2022.		2019-2022.
		Ž	D	Ž	D	Ž	D	Ž	D	Ž	D	
1.	„Žene sa Une“ Bihać	14	31	23	52	30	56	20	52	87	191	278
2.	„Vive žene“ Tuzla	42	26	40	41	39	46	55	47	176	160	336
3.	„Medica“ Zenica	24	37	18	25	18	51	15	34	75	147	222
4.	Fondacija lokalne demokratije	45	24	24	31	42	67	44	37	155	159	314
5.	„Žena BiH“ Mostar	8	9	9	7	12	20	10	5	39	41	80
Ukupno		133	127	114	156	141	240	144	175	532	698	1230

Izvor: Podaci FMRSP-a; Legenda: Ž – žene, D – djeca

Kako pokazuju podaci u tabeli, u sigurnim kućama bile su smještene žene i djeca žrtve nasilja u porodici. **Broj žrtava nasilja u 2022. godini povećan je u odnosu na 2019. godinu.** Također, broj djece smještene u sigurnim kućama kontinuirano se povećava, što ukazuje na to da su u sigurnim kućama često smještene majke s većim brojem djece.

S obzirom na to da su sigurne kuće formirane samo u pet kantona (USK, TK, ZDK, HNK i KS), konstatovano je da žrtve nasilja iz ostalih kantona nemaju mogućnost adekvatne zaštite.¹²⁸ Naime, žrtve nasilja s mjestom prebivališta u kantonima koji nemaju sigurne kuće ne mogu

¹²¹ Primjera radi, od ukupno 25 skloništa za žrtve nasilja u porodici, u Republici Hrvatskoj sigurne kuće na 14 lokacija vode ženske nevladine udruge i organizacije civilnog društva, na pet lokacija vjerske institucije, a na ostalih šest drugi – crveni krst i domovi/ustanove. Izvor: „Izvešće RH o provedbi Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji“, 2022. godine

¹²² Oni primarno pružaju sklonište žrtvama nasilja u porodici, iako su neke od njih pružile smještaj žrtvama seksualnog nasilja u ratu. Sigurne kuće imaju osoblje koje radi u smjenama na bazi 24 sata svakog dana u sedmici i žrtve mogu ostati do šest mjeseci uz mogućnost produženja boravka po odobrenju centra za socijalni rad. Izvor: Medica Zenica i FLD Sarajevo.

¹²³ Izveštaj o zakonodavnim i drugim mjerama za provedbu odredbi Istanbulske konvencije BiH – GREVIO, 2022. godina

¹²⁴ Izveštaj o zakonodavnim i drugim mjerama za provedbu odredbi Istanbulske konvencije BiH – GREVIO, 2022. godina i Izveštaj WAVE za 2015. godinu o ulozi specijaliziranih usluga za podršku ženama u Evropi, Konačni izveštaj o aktivnostima Radne grupe Vijeća Evrope za suzbijanje nasilja nad ženama, uključujući nasilje u porodici (EG-TFV 2008/6)

¹²⁵ Dokument „Alternativni izveštaj NVO u Bosni i Hercegovini prema grupi GREVIO“, Banja Luka/Zenica, decembar 2019. godine

¹²⁶ GREVIO – grupa eksperata za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, izveštaj BiH, 2022. godina

¹²⁷ U FBiH ne postoje sigurne kuće za muškarce žrtve nasilja u porodici.

¹²⁸ U BPK je obezbijedena jedna stambena jedinica (sigurni stan) za smještaj žrtava nasilja.

pristupiti sigurnoj kući osim ukoliko se ne pokrene procedura u kojoj nadležni kanton daje saglasnost da će snositi troškove za smještaj žrtve.¹²⁹

3.3.2.1. Finansiranje i nadzor sigurnih kuća

Finansiranje sigurnih kuća je propisano članom 35. ZOZNP-a u kojem je navedeno kako će 70% finansijskih sredstava za sigurne kuće biti obezbijeđeno iz Budžeta FBiH, a preostalih 30% iz budžeta kantona. U narednoj tabeli prikazani su podaci o dodijeljenim sredstvima za sigurne kuće u FBiH od FMRSP-a i pet kantonalnih ministarstava nadležnih za socijalnu politiku.

Tabela 7. Podaci o dodijeljenim sredstvima sigurnim kućama iz Budžeta FBiH¹³⁰ i kantonalnih budžeta¹³¹

Red. br.	Budžet	2019.	2020.	2021.	2022.	Ukupno (u KM)
	1	2	3	4	5	6 (2 + 3 + 4 + 5)
1.	Budžet FBiH	236.650,61	298.258,92	293.411,65	338.380,00	1.166.701,18
2.	Kantonalni budžeti	334.521,28	395.136,56	577.907,08	655.320,00	1.962.884,92
UKUPNO		571.171,89	693.395,48	871.318,73	993.700,00	3.129.586,10

Izvor: FMRSP i kantonalna ministarstva nadležna za socijalnu politiku

Kako je vidljivo iz tabele, **ukupan iznos dodijeljen sigurnim kućama iz federalnog i kantonalnih budžeta iznosi 3.129.586,10 KM, od čega je 37% bilo obezbijeđeno iz Budžeta FBiH, a 63% iz budžeta kantona.** Shodno navedenom, evidentno je da se značajno veća sredstva izdvajaju iz kantonalnih budžeta, što je suprotno odredbama Zakona **da se iz federalnog budžeta finansira 70%, a iz kantonalnog 30% sredstava.** Podaci o pojedinačnim iznosima sredstava dodijeljenih sigurnim kućama od FMRSP-a i pet kantonalnih ministarstava prikazani su u Prilogu 7.

S obzirom na to da nije jasno utvrđen način finansiranja sigurnih kuća, **konstatovano je da se iz federalnog i kantonalnih budžeta sigurne kuće finansiraju na različite načine.** FMRSP,¹³² kao i MZRS HNK, sigurne kuće finansiraju po osnovu javnih poziva za dodjelu sredstava. Vlade USK, TK i ZDK svake godine u svojim budžetima planiraju sredstva za sufinansiranje rada sigurnih kuća kao zasebnu budžetsku stavku.¹³³ U KS-u od 2021. godine MRSRI KS **finansira smještaj žrtava nasilja u sigurnim kućama u iznosu od 100%.**¹³⁴

Sredstva sigurnim kućama raspoređuju se na osnovu broja osoba koje su tamo smještene. Raspoloživi podaci pokazuju da dodijeljena sredstva iz federalnog i kantonalnih budžeta ne pokrivaju ukupne troškove stručnih lica koja rade u sigurnim kućama i ostale troškove.¹³⁵

¹²⁹ Odgovori na Upitnik revizije učinka – uzorak centara za socijalni rad; Poseban problem predstavlja to što žrtve nasilja odbijaju da borave u sigurnim kućama koje se nalaze u drugim kantonima u odnosu na njihovo mjesto prebivališta iz različitih razloga, najčešće zbog pohađanja nastave njihove djece.

¹³⁰ Sredstva su dodjeljivana putem javnih poziva FMRSP-a za raspodjelu sredstava s pozicije Tekućeg transfera neprofitnim organizacijama - Provođenje Zakona o zaštiti od nasilja u porodici i za dodjeljivanje sredstava iz dijela prihoda ostvarenih u Budžetu FBiH po osnovu naknada za priređivanje igara na sreću.

¹³¹ MZRS HNK, MZSP USK, MRSP TK, MRSP ZDK i MRSRI KS

¹³² Nadležno Federalno ministarstvo je sigurnim kućama 2021-2022. godine putem Javnog poziva za raspodjelu sredstava s pozicije Tekućeg transfera neprofitnim organizacijama - Provođenje Zakona o zaštiti od nasilja u porodici izdvojilo 250.000,00 KM. Svrha Javnog poziva je osiguranje zaštite i zbrinjavanja žrtava nasilja u porodici u sigurnim kućama kroz sufinansiranje troškova smještaja žrtava nasilja u porodici upućenih u sigurnu kuću tokom 2022. godine. Za 2023. godinu za finansiranje sigurnih kuća predviđena su sredstva u iznosu od 500.000,00 KM.

¹³³ Odgovori kantonalnih ministarstava na Upitnik revizije učinka

¹³⁴ Sporazum broj: 13-04/1-11-30130/21, od 16. 8. 2021. godine

¹³⁵ GREVIO. Većina finansijskih sredstava za sigurne kuće dolazi iz donatorskih sredstava i raspodjeljuju se na *ad hoc* bazi.

Uvidom u izvještaje o utrošku sredstava pojedinih sigurnih kuća za 2021. godinu utvrđeno je da se **utrošak sredstava ne pravda na transparentan način.**¹³⁶ Naime, u KS-u je utvrđena cijena smještaja za jednu osobu u sigurnoj kući¹³⁷ te se izvještava o broju žrtava i broju dana provedenih u sigurnoj kući. Međutim, u izvještaju se ne navode pojedinačni troškovi smještaja žrtava u sigurnoj kući, niti se dostavljaju fiskalni računi kao dokaz utroška sredstava. S druge strane, pojedine sigurne kuće dostavljaju i pojedinačne fakture i fiskalne račune u iznosu dodijeljenih sredstava.¹³⁸

Prema raspoloživim podacima, sigurne kuće finansiraju se i iz državnog¹³⁹ i lokalnih budžeta, te od međunarodnih donatora. **Nadležne institucije ne raspolažu podacima o finansiranju sigurnih kuća sa svih nivoa vlasti u BiH i iz ostalih izvora finansiranja, tako da nemaju podatak o nedostajućim sredstvima za neometano funkcionisanje sigurnih kuća.**

Resorno federalno i kantonalna ministarstva nadležna za socijalnu politiku nisu provodili institucionalni nadzor nad radom sigurnih kuća, a kao jedan od uzroka navode da u FBiH nikada nisu utvrđeni standardi rada i funkcionisanja sigurnih kuća. Nadležna ministarstva ističu da mogu vršiti samo kontrolu načina utroška finansijskih sredstava koja dodjeljuju sigurnim kućama, ali ne i njihovog rada, s obzirom na to da sigurnim kućama upravljaju nevladine organizacije. Međutim, iako imaju mogućnost da godišnje obilaze sigurne kuće,¹⁴⁰ nadležni iz ministarstava smatraju da ovaj vid kontrole ne osigurava efektivan nadzor nad radom sigurnih kuća, tako da nisu vršili ni ovu vrstu nadzora.¹⁴¹

¹³⁶ Izvještaj FLD-a za 2021. godinu

¹³⁷ U 2021. godini cijena dana po osobi iznosila je 44,00 KM. Cijena je određena po osnovu Sporazuma o smještaju socijalno ugroženih osoba žrtava nasilja u porodici, potpisanog između MRSRI KS-a, CSR KS-a i FLD-a, od 16. 8. 2021. godine.

¹³⁸ Medica Zenica. Dnevna cijena smještaja korisnika u sigurnoj kući iznosi 35,00 KM.

¹³⁹ Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH

¹⁴⁰ Izjave nadležnih iz Medica Zenica i FLD Sarajevo

¹⁴¹ Izjave nadležnih iz FMRSP-a i MRSRI KS-a

3.4. Dodana vrijednost

Postizanjem rodne ravnopravnosti u FBiH moguće je ostvariti značajnu dodanu vrijednost koja se ogleda u poboljšanju položaja žena u društvu. **Rodna ravnopravnost predstavlja jednu od temeljnih vrijednosti Evropske unije čije je poštovanje jedan od uslova koje trebaju ispuniti zemlje kandidatkinje i potencijalni kandidati za pristupanje EU.**

Osnaživanje žena, promovisanje rodne ravnopravnosti i provođenje aktivnih javnih politika od suštinskog je značaja za postizanje zakonskih, institucionalnih i društvenih preduslova za veću ravnopravnost spolova. Ukidanje svih oblika diskriminacije žena i djevojčica ne samo da je temeljno i univerzalno ljudsko pravo, nego ima višestruki efekat na druga područja razvoja. Unapređenjem rodne ravnopravnosti i okvira za sprečavanje nasilja nad ženama doprinijet će se uspostavljanju novog sistema socijalne zaštite i kreiranju boljih mehanizama za postupanje u slučajevima nasilja u porodici. Zaštita žrtava nasilja treba biti jasno standardizirana, blagovremena i multidisciplinarna. Odgovarajući i izbalansiran pristup žrtvama nasilja doprinosi njihovoj rehabilitaciji, osnaživanju te integriranju u društvo.

Integracija međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova u zakonodavni okvir koji prepoznaje i uvažava rodne razlike doprinosi otklanjanju diskriminacije zasnovane na spolu. Osim toga, rodno odgovorni budžeti daju osnov za adekvatno planiranje sredstava i integriranje pitanja rodne ravnopravnosti u budžetske politike, koje je usmjereno na ostvarenje ravnopravnijeg i pravednijeg društva. Podsticanje žena da u većem broju postanu lideri u svim oblastima pomoći će da se učvrste politike i zakonski propisi sa ciljem postizanja veće ravnopravnosti spolova.

Adekvatna zastupljenost žena u svim sferama društva može biti pokretač ekonomskog napretka i održivog rasta i razvoja. Redovno sistematsko prikupljanje, analiza i objavljivanje strateških i planskih dokumenata iz oblasti rodne ravnopravnosti može doprinijeti sprečavanju i suzbijanju nasilja po osnovu spola, ravnopravnijoj zastupljenosti žena u javnom životu i zapošljavanju, boljem pristupu obrazovanju, zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti, što je u skladu s UN-ovim ciljevima održivog razvoja.

3.5. Komentari na Nacrt izvještaja

Od ukupno 33 subjekta kojima je Nacrt izvještaja dostavljen, komentare je dostavilo njih 29, dok se četiri subjekta nisu očitovala (CSR Goražde, Skupština-Odbor PK, Skupština-Komisija KS i Skupština-Odbor ZHK). Dvadeset i pet subjekata nisu imali primjedbi na Nacrt izvještaja.¹⁴²

Četiri revidirana subjekta su u očitovanjima dostavila određene komentare na Nacrt izvještaja: Komisija za ravnopravnost spolova Predstavničkog doma Parlamenta FBiH, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Gender centar FBiH i Ministarstvo rada, zdravstva, socijalne skrbi i prognanih HBŽ.¹⁴³

S dužnom pažnjom razmotreni su svi komentari, te su argumentovani i adekvatno dokumentovani komentari inkorporirani u konačan Izvještaj:

- Dostavljena je dodatna dokumentacija i obrazloženja vezana za izmjene postojećeg i izradu novog ZOZNP-a i njegovo upućivanje u parlamentarnu proceduru, kao i izradu podzakonskog akta za osnivanje sigurnih kuća, što je detaljnije obrazloženo u konačnom Izvještaju;
- Dostavljeno je detaljnije tumačenje odredbi Krivičnog zakona u FBiH, vezano za definisanje femicida, te je ovo pitanje dodatno obrazloženo i prilagođena je predmetna preporuka;
- Uvažena je sugestija o značaju zakonskog kategoriziranja žrtava nasilja kao korisnika socijalne zaštite, te su ove informacije uključene u konačni Izvještaj i data je dodatna preporuka;
- U skladu s dostavljenim ažuriranim podacima, izmijenjen je broj akata na koje je GC dao mišljenje, kao i broj raspoloživih mjesta u sigurnim kućama u FBiH za žene žrtve nasilja;
- Dostavljena je dodatna dokumentacija o donošenju kantonalnih GAP-ova i dvogodišnjih programa mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici, kao i izradi izvještaja o njihovoj realizaciji, te je shodno tome izmijenjen podatak o broju kantona koji su izrađivali i donosili ove dokumente.

Ostali komentari nisu prihvaćeni jer nisu prezentovane nove činjenice, niti je dostavljena relevantna dokumentacija koja bi uticala na izmjene nalaza u Izvještaju, za šta dajemo sljedeća obrazloženja:

- U vezi s nalazom koji se odnosi na utvrđeni obim revizije, GC je naveo da su „revizijom trebale biti obuhvaćene aktivnosti policije i pravosuđa.“ Međutim, uvažavajući metodologiju rada i odabrani dizajn revizije, detaljno ispitivanje aktivnosti policije i pravosuđa nije moglo biti dijelom ove revizije. Obim revizije definisan je u skladu s INTOSAI-jevim okvirom profesionalnih objava te su shodno ciljevima revizije obuhvaćene ključne institucije u oblasti postizanja rodne ravnopravnosti. Ipak, određene preporuke koje su date revidiranim subjektima, doprinijet će i unapređenju rada ovih institucija. Aktivnosti policije i sudova u oblasti nasilja u porodici mogu biti predmetom zasebne revizije.
- U komentaru na nalaz o izradi kantonalnih GAP-ova, GC je naveo da je „donošenjem GAP-a BiH i Operativnog plana za područje FBiH zaokružen strateški okvir za ravnopravnost spolova.“ Međutim, revizijom je konstatovano da su upravo zbog potrebe da se adekvatnije strateški urede predmetna pitanja na nivou kantona, u šest kantona u FBiH doneseni GAP-ovi, a pravni osnov za

¹⁴² MZSP USK, MZSP ŽP, MRSPI ZDK, MRSP TK, MSZRI BPK, MZSP SBK, MZRS HNK, MRSRI KS, MZRS ŽZH, CSR Bihać, CRS Orašje, CSR Tuzla, CSR Zenica, CSR Travnik, CSR Ljubuški, CSR Livno, CSR Mostar, KCSR Sarajevo, Skupština USK – Komisija, Skupština TK – Komisija, Skupština ZDK – Komisija, Skupština BPK Goražde – Komisija, Skupština SBK – Komisija, Skupština HBŽ – Odbor. Skupština HNK nije imenovala Komisiju za ravnopravnost spolova, te nije u mogućnosti dostaviti odgovor po ovom pitanju (e-mail od 2. 10. 2023. godine).

¹⁴³ Akt Komisije broj: 01-02-2353/23 od 25. 9. 2023. godine; akt FMRSP-a broj: 05-03/10-238/23 ED, od 28. 9. 2023. godine, akt GC-a broj: 03-04-2-146-2/23, od 28. 9. 2023. godine, i akt MRSZS HBŽ broj: 09-01-45-14/23 od 3. 10. 2023. godine.

njihovu izradu bio je član 24. ZORS-a.¹⁴⁴ Kantonalnim GAP-ovima propisane su konkretnije aktivnosti, s jasnim navođenjem institucija zaduženih za realizaciju pojedinačnih aktivnosti, kao i rok za njihovu realizaciju. U četiri kantona ovakvi strateški dokumenti još uvijek nedostaju.

- Za nalaze koji se odnose na dvogodišnje programe mjera i strateški okvir za borbu protiv nasilja u porodici, GC je naveo da „postoji kontinuitet donošenja programa mjera na kantonalnom nivou“ i „donošenja i implementacije strateških dokumenata“. Međutim, utvrđeno je da se programi mjera nisu redovno izrađivali i donosili. U posmatranom periodu u pet kantona donesen je samo po jedan program. Također, revizijom je utvrđeno da je Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici prestala važiti 2017. godine, i da je za period 2018-2020. godine izrađen Akcioni plan, koji se trebao primjenjivati do izrade nove Strategije. Međutim, nova Strategija za period 2021-2027. godine još uvijek nije donesena, što je detaljnije objašnjeno u poglavlju 3.2.2.
- Gender centar je naveo da „je izvršena procjena usklađenosti Nacrta ZOZNP-a s Istanbulskom konvencijom.“ Međutim, prema prikupljenim informacijama procjena je izvršena za ZOZNP iz 2013. godine, a ne za Nacrt novog ZOZNP-a.
- U vezi s adresiranjem preporuka koje se odnose na inkorporiranje odredbi Istanbulske konvencije u ZOZNP i upućivanje prijedloga za adekvatnije propisivanje obaveze dostavljanja zakona i drugih akata GC-u radi njihovog usaglašavanja sa ZORS-om, GC je naveo da su „trebale biti upućene nadležnim federalnim institucijama“. ¹⁴⁵ Shodno nadležnostima GC-a u implementaciji međunarodnih konvencija, i sudjelovanju u pripremi zakona i općih akata za FBiH, upućene su mu predmetne preporuke. Također, preporuke vezane za uspostavu evidencija date su revidiranim subjektima shodno nadležnostima iz ZOZNP-a.
- MRZS-a HBŽ je imao primjedbu na obim revizije jer „revizija nije obuhvatila nepostojanje CSR-a u pojedinim lokalnim zajednicama“. Shodno utvrđenom obimu revizije, odabran je reprezentativan uzorak centara za socijalni rad s područja cijele FBiH, kako bi se ispitale njihove aktivnosti. Nepostojanje CSR-a u pojedinim lokalnim zajednicama je problem kojem je potrebno posebno pristupiti, te nije bio predmet provedene revizije.¹⁴⁶

U skladu s dostavljenim komentarima i sugestijama revidiranih subjekata, data su dodatna pojašnjenja koja nisu uticala na izmjenu utvrđenih nalaza i zaključaka:

- Istaknuti su pozitivni efekti uključivanja principa ROB-a u budžete pojedinih federalnih ministarstava, kao i podatak o izrađenom priručniku i metodologiji za uvođenje ROB-a;
- Dodatno su obrazložene prepreke za vršenje nadzora nad radom sigurnih kuća od strane federalnog i kantonalnih ministarstava nadležnih za socijalnu politiku;
- Preciznije je pojašnjena neusklađenost ZOZNP-a s Istanbulskom konvencijom;

¹⁴⁴ Naime, prema članu 24. ZORS-a obaveza svakog nivoa vlasti se sastoji od: analize stanja spolova u određenoj oblasti, implementacije donesenih državnih politika kroz akcijske planove za ravnopravnost spolova i mjera za otklanjanje uočenih neravnopravnosti spolova u određenoj oblasti.

¹⁴⁵ Komentar GC-a da se Vladi FBiH uputi preporuka za povećanje kapaciteta uposlenih i budžeta GC-a nije mogao biti uvažen, s obzirom na to da ova pitanja nisu bila predmetom detaljne analize revizije.

¹⁴⁶ Komentar MRZS HBŽ-a vezani za rad i finansiranje sigurnih kuća, dvogodišnje programe mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici, te sadržaj evidencija o žrtvama nasilja nisu iziskivale promjene u Izvještaju, s obzirom na to da su predmetna pitanja već obuhvaćena nalazima revizije.

- Podaci o broju izrečenih zaštitnih mjera prema odredbama ZOZNP-a za period 2019-2022. godine dopunjeni su podacima za 2022. godinu, s obzirom na to da GC ranije nije raspolagao podacima za ovu godinu.

Pored toga, neki od revidiranih subjekata,¹⁴⁷ istakli su značaj provođenja predmetne revizije, te saglasnost s predloženim preporukama za unapređenje stanja u oblasti postizanja rodne ravnopravnosti i sprečavanja nasilja nad ženama.

¹⁴⁷ Komisije/odbori za ravnopravnost spolova TK, BPK i HBŽ (Akt broj: 02-02-490-2/23 od 19. 9. 2023; Akt broj: 01-31-637-1/23, od 28. 9. 2023. i e-mail od 4. 10. 2023. godine); CSR Ljubuški – e-mail od 3. 10. 2023. godine.

4. ZAKLJUČCI REVIZIJE

Generalni zaključak je da nadležne institucije nisu poduzele adekvatne i blagovremene aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja nad ženama. Provedena revizija ukazala je na potrebu jačanja svijesti o važnosti osiguranja jednakih prava i mogućnosti za žene i muškarce. Postizanje rodne ravnopravnosti jedan je od 17 UN-ovih ciljeva održivog razvoja, preduslov za stvaranje društva jednakih mogućnosti i poštovanja univerzalnih ljudskih prava.

Na osnovu provedene revizije i utvrđenih nalaza izvedeni su zaključci u nastavku.

4.1. Nisu uspostavljene odgovarajuće regulatorne i institucionalne pretpostavke za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja nad ženama

Usaglašavanje zakona i drugih akata sa ZORS-om nije adekvatno uređeno. Obaveza institucija da u proces izrade akata uključuju principe rodne ravnopravnosti nije jasno uređena, s obzirom na to da podzakonskim aktima nije detaljno propisan postupak procjene prednacrta i nacрта zakona, kao ni proceduralna obaveza dostavljanja zakona i drugih akata Gender centru radi njihovog usaglašavanja. Nadležne institucije u FBiH nemaju sveobuhvatne podatke o aktima koji nisu usaglašeni sa ZORS-om.

Federacija BiH i većina kantona nemaju odgovarajuće institucionalne mehanizme za ravnopravnost spolova s obzirom na to da uspostavljene komisije/odbori u najvećoj mjeri ne provode aktivnosti iz svoje nadležnosti. Od deset kantonalnih komisija/odbora za ravnopravnost spolova njih četiri nisu imala nikakvih aktivnosti.

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici nije u potpunosti usklađen s Istanbulskom konvencijom, što ima za posljedicu da nije osigurana adekvatna zaštita žrtava nasilja. Nije uređeno pitanje osnivanja, finansiranja i rada sigurnih kuća, zbog čega zbrinjavanje žrtava nasilja nije odgovarajuće. Također, ni Krivični zakon FBiH nije usklađen s Istanbulskom konvencijom, te ne osigurava izricanje odgovarajućih kazni za krivična djela nasilja u porodici.

U šest od deset kantonalnih zakona o socijalnoj zaštiti (HNK, HBŽ, USK, BPK, PK i SBK) žrtve nasilja nisu definisane kao kategorija korisnika socijalne zaštite. Navedeno ima za posljedicu da u ovim kantonima žrtve nasilja nemaju osiguranu adekvatnu socijalnu zaštitu i materijalnu podršku, što je jedna od prepreka za njihovo ekonomsko osamostaljivanje.

4.2. Nije osigurano efikasno planiranje i provedba strateških i planskih dokumenata za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja nad ženama

U FBiH nisu izrađeni svi potrebni strateški i planski dokumenti za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja nad ženama. Od deset kantona, četiri nemaju izrađene gender akcione planove, zbog čega u ovim kantonima nisu propisane konkretne aktivnosti, s jasnim navođenjem institucija zaduženih za realizaciju pojedinačnih aktivnosti, kao i rok za njihovu realizaciju. U dva kantona nisu donošeni dvogodišnji programi mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici.

Mjere predviđene GAP-om BiH, kao i kantonalnim GAP-ovima, nisu u potpunosti realizirane. Izostalo je odgovarajuće izvještavanje o realizaciji GAP-ova, s obzirom na to da izvještaji ne sadrže transparentne informacije o nerealizovanim aktivnostima.

4.3. Ne poduzimaju se odgovarajuće aktivnosti za zbrinjavanje žena žrtava nasilja

Mjere za zaštitu žena žrtava nasilja ne provode se na adekvatan način. Nije osiguran smještaj žrtvama nasilja u svim kantonima, što rezultira time da sve žrtve nasilja nemaju jednak pristup zbrinjavanju i zaštiti. Provedba zakonom predviđenih mjera za zaštitu žrtava nasilja nije efikasna. Jedna od najznačajnijih mjera, poput lišavanja slobode počinioca nasilja, izrečena je samo jednom u posmatranom periodu. U centrima za socijalni rad nije zaposlen odgovarajući broj socijalnih radnika i psihologa, te time nije osigurana odgovarajuća podrška žrtvama nasilja.

Nadležne institucije podatke o žrtvama nasilja u porodici ne prikupljaju blagovremeno. Postojeći zakonski okvir ne prepoznaje žrtve rodno zasnovanog nasilja počinjenog izvan porodice, tako da institucije ne vode evidencije o ovoj vrsti nasilja.

Nevladine organizacije koje upravljaju sigurnim kućama neujednačeno izvještavaju o utrošku dodijeljenih sredstava iz federalnog i pet kantonalnih budžeta. Prilikom izvještavanja o utrošku sredstava dodijeljenih iz pojedinih kantonalnih budžeta nije osigurana dovoljna transparentnost.

Federalno i ministarstva nadležna za socijalnu politiku iz pet kantona (USK, TK, ZDK, KS i HNK) ne vrše redovan nadzor nad sigurnim kućama, tako da nije osiguran institucionalni nadzor nad načinom zbrinjavanja žrtava nasilja u FBiH.

5. PREPORUKE

5.1. Preporuke za regulatorne i institucionalne pretpostavke za postizanje rodne ravnopravnosti i sprečavanje nasilja nad ženama

Preporuka za Parlament FBiH i kantonalne skupštine

- Uspostaviti funkcionalne komisije/odbore za ravnopravnost spolova i osigurati njihov proaktivan rad u cilju provedbe Zakona o ravnopravnosti spolova i međunarodnih standarda iz oblasti rodne ravnopravnosti.

Preporuka za Vladu FBiH

- Zadužiti Federalno ministarstvo pravde da u saradnji s ostalim nadležnim institucijama izradi izmjene i dopune Krivičnog zakona FBiH, kako bi se Zakon uskladio s Istanbulsom konvencijom. Razmotriti potrebu pooštavanja kazni za krivična djela nasilja u porodici i definisanja femicida kao posebnog krivičnog djela.

Preporuke za Gender centar FBiH

- Dostaviti prijedlog Vladi FBiH da se u cilju usklađivanja akata sa Zakonom o ravnopravnosti spolova:
 - izvrše izmjene i dopune Uredbe o procjeni uticaja propisa i obrazaca koji su sastavni dio ove Uredbe, kako bi se detaljno propisao postupak procjene prednacrta i nacrtu zakona u odnosu na principe ravnopravnosti spolova;
 - proceduralno uredi obaveza dostavljanja zakona i drugih akata Gender centru radi njihovog usaglašavanja sa Zakonom o ravnopravnosti spolova.
- Uputiti inicijativu kantonalnim vladama da detaljno propišu obavezu institucijama da prilikom izrade prednacrta i nacrtu zakona vrše procjene uticaja propisa u odnosu na principe ravnopravnosti spolova.
- Utvrditi listu propisa koji nisu usaglašeni sa Zakonom o ravnopravnosti spolova, te poduzeti aktivnosti na njihovom usaglašavanju.
- U saradnji s Federalnim ministarstvom pravde i ostalim institucijama nadležnim za pitanja nasilja u porodici inicirati da se u Zakon o zaštiti od nasilja u porodici adekvatno inkorporiraju odredbe Istanbulske konvencije, prevashodno u dijelu:
 - definisanja hitnih, preciznih i djelotvornih mjera za zaštitu žrtava nasilja;
 - utvrđivanja standarda za osnivanje, rad i finansiranje sigurnih kuća, kako bi se osigurali potrebni kapaciteti za zbrinjavanje žrtava nasilja i omogućio institucionalni nadzor nad radom sigurnih kuća.

Preporuka za kantonalna ministarstva nadležna za socijalnu politiku

- Izvršiti analizu propisa koji uređuju pitanja socijalne zaštite i kantonalnim vladama uputiti prijedloge za unapređenje propisa kako bi se žrtve nasilja u porodici adekvatno definisale kao korisnici socijalne zaštite.

5.2. Preporuke za izradu i provođenje strateških i planskih dokumenata**Preporuke za kantonalne vlade**

- Osigurati da koordinaciona tijela prate implementaciju gender akcionih planova, te izrađivati godišnje i završne izvještaje o realizaciji planova, s informacijama o stepenu realizacije pojedinačnih mjera.
- Osigurati redovnu izradu i donošenje dvogodišnjih programa mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici, shodno obavezi propisanoj Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici.

Preporuke za Gender centar FBiH i kantonalne vlade

- Osigurati blagovremenu izradu i donošenje gender akcionih planova, kako bi se definisali programski ciljevi za ostvarivanje ravnopravnosti spolova. Osigurati da gender akcionim planovima budu precizno definisane pojedinačne mjere, indikatori učinka, institucije zadužene za realizaciju mjera i rokovi za realizaciju mjera.
- Osigurati blagovremenu provedbu mjera, shodno rokovima predviđenim gender akcionim planovima.

5.3. Preporuke za zbrinjavanje žena žrtava nasilja**Preporuka za Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, kantonalna ministarstva i centre za socijalni rad**

- U cilju uspostave odgovarajućih evidencija o žrtvama nasilja, shodno odredbama Istanbulske konvencije, potrebno je:
 - osigurati blagovremeno objedinjavanje podataka o žrtvama nasilja i ažuriranje evidencija;
 - postojeće evidencije dopuniti podacima o žrtvama rodno zasnovanog nasilja počinjenog izvan porodice.

Preporuka za centre za socijalni rad

- Izvršiti analizu raspoloživog stručnog kadra u centrima za socijalni rad i uputiti prijedlog osnivačima za osiguranje odgovarajućeg kadra shodno Pravilniku o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u FBiH.

Preporuka za Federalno ministarstvo rada i socijalne politike i kantonalna ministarstva nadležna za socijalnu politiku na čijem području su osnovane sigurne kuće

- Osigurati adekvatan i redovan nadzor nad radom sigurnih kuća i utroškom dodijeljenih sredstava za njihov rad.

Reviziju učinka o temi „Rodna ravnopravnost i sprečavanje nasilja nad ženama“ obavio je revizorski tim u sastavu: Amela Balić, voditeljica tima i Negra Alijagić Selimbegović, članica tima.

**Voditeljica tima
Amela Balić, s. r.**

**Rukovoditeljica Sektora za razvoj,
metodologiju i upravljanje kvalitetom
Mia Buljubašić, s. r.**

**Rukovoditeljica Sektora
za reviziju učinka
Aida Đozić, s. r.**

PRILOZI

Prilog 1. Nadležnosti u oblasti rodne ravnopravnosti i ključne institucije relevantne za predmet revizije

Institucija	Nadležnost
Gender centar FBiH	- Prati položaj žena i implementaciju njihovih zagarantovanih prava u domaćem i međunarodnom zakonodavstvu, ostvaruje koordinaciju sa Komisijom za jednake mogućnosti u Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine, te saradnju sa odgovarajućom institucijom u Republici Srpskoj - Učestvuje u pripremama zakona i drugih općih akata, te pri utvrđivanju mjera od ovlaštenih ministarstava radi ostvarenja jednakog uticaja žena i muškaraca u razvojnom procesu - Zalaže se i promovira jednaka prava i mogućnosti za muškarce i žene, te organizira stručne debate i slične rasprave na ovu temu - Sakuplja inicijative vezane za promjenu legislative sa aspekta gendera - Pruža stručnu pomoć u bilateralnim i multilateralnim odnosima vezanim za gender politiku, ostvaruje saradnju sa domaćim i međunarodnim nevladinim organizacijama te koordinira implementaciju domaćih i međunarodnih programa - Koordinira u izradi izvještaja ovlaštenih tijela upućenih međunarodnim institucijama o preuzetim konvencijama i drugim dokumentima iz gender oblasti
Komisije za ravnopravnost spolova u FBiH	- Razmatraju nacрте i prijedloge zakonskih propisa i općih akata iz nadležnosti iz svoje nadležnosti i daju mišljenja, prijedloge i inicijative vezane za usklađenost sa međunarodnim konvencijama o ravnopravnosti spolova i zabrani svakog oblika diskriminacije na osnovu razlike u spolu - Razmatraju stanje prava žena i predlažu mjere za eliminaciju mogućih posljedica diskriminacije - Pribavljaju informacije od značaja za integrisanje spolne analize u politiku i programe programske ciljeve jednakosti polova i doprinose unapređenju javne svijesti o potrebi učešća žena u politici - Razmatraju prijedloge dokumenata i izvještaje institucija o provođenju Platforme za akciju i Pekinške deklaracije
Federalno ministarstvo rada i socijalne politike	- Izrađuje prednacрте i nacрте zakona, drugih propisa i općih akata, kao i pripremanje izmjena i dopuna propisa iz oblasti socijalne zaštite, zaštite porodice i djece iz oblasti rada i funkcionisanja ustanova socijalne zaštite od značaja za FBiH - Daje stručna mišljenja o prijedlozima međunarodnih sporazuma i ugovora - Priprema stručna pravna mišljenja i objašnjenja za primjenu zakona, drugih propisa i općih akata povodom upita građana, pravnih lica i drugih subjekata ili po službenoj dužnosti - Provodi politike i izvršavanje zakona, drugih propisa i općih akata i s tim u vezi utvrđivanje stanja u oblasti socijalne zaštite, zaštite porodice i djece i u oblasti rada i funkcionisanja ustanova socijalne zaštite od značaja za FBiH - Izrađuje stručne izvještaje, analize, mišljenja i programe sa prijedlogom mjera za rješavanje utvrđenih problema - Planira rad i funkcionisanje ustanova, te vrši nadzor nad stručnim radom i nadzor nad zakonitošću rada ustanova socijalne zaštite od značaja za Federaciju BiH - Drugi poslovi iz djelatnosti socijalne zaštite i zaštite porodice i djece
Kantonalna ministarstva nadležna za socijalna pitanja	- Obavljaju studijsko-analitičke i stručno-operativne poslove, kao i informaciono-dokumentacione u oblasti socijalne zaštite, dječije zaštite i zaštite porodice sa djecom - Iniciraju izgrađivanje legislativnog okvira za promociju ljudskih i socijalnih prava prema preuzetim međunarodnim standardima - Pružaju socijalnu zaštitu, zaštitu civilnih žrtava rata i zaštitu porodica sa djecom u skladu sa zakonom - Razvijaju i unapređuju socijalnu zaštitu u jedinstvenom sistemu socijalne djelatnosti

	- Vrše nadzor nad radom ustanova u oblasti socijalne zaštite - Vode registar ustanova socijalne zaštite za područje kantona - Obavljaju druge poslove iz djelatnosti socijalne zaštite i zaštite porodice i djece
Centri za socijalni rad	- Primaju i saslušavaju žrtvu nasilja i o slučaju pripremaju službenu zabilješku - U slučaju nasilja odmah obavještavaju policiju, a policiji dostavljaju sve informacije o slučaju - Upoznaju žrtvu s njenim zakonskim pravima i pravima djeteta - Preduzimaju sve mjere važne za zaštitu sigurnosti žrtve odnosno sigurnosti djeteta, naročito smještaj žrtve i djeteta u sklonište za žrtve nasilja u porodici - Sa žrtvom nasilja izrađuju plan njezine sigurnosti i uspostavljaju redovan kontakt sa žrtvom - Posreduju i pomažu žrtvi nasilja kod ostvarivanja njezinih prava (besplatna pravna pomoć, besplatna zdravstvena pomoć i slično) - Odazivaju se na poziv policije radi trenutnog zbrinjavanja djeteta ili maloljetnika i informativnog razgovora u vezi sa slučajem

Prilog 2. Temeljni pojmovi relevantni za predmetnu reviziju**a) definisani Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH**

Spol predstavlja biološke i psihološke karakteristike po kojima se razlikuju osobe muškog i ženskog spola, a označava i gender/rod kao sociološki i kulturološki uvjetovanu razliku između osoba muškog i ženskog spola i odnosi se na sve uloge i osobine koje nisu uvjetovane ili određene isključivo prirodnim ili biološkim faktorima, nego su prije proizvod normi, prakse, običaja i tradicije i kroz vrijeme su promjenljivi.

Ravnopravnost spolova znači da su osoba muškog i ženskog spola jednako prisutne u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

Ravnopravan tretman svih osoba muškog i ženskog spola podrazumijeva osiguranje odsustva diskriminacije po osnovu spola.

Jednake mogućnosti svih osoba bez obzira na spol podrazumijeva odsustvo prepreka za ekonomsko, političko i društveno učešće po osnovu spola.

Diskriminacija u jeziku postoji kada se koristi isključivo jedan gramatički rod kao generički pojam.

Institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova predstavljaju tijela i osobe koja uspostavljaju nadležni zakonodavni, izvršni i organi uprave svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini radi provođenja Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, koordiniranja i realizacije programskih ciljeva iz Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine i osiguranja provođenje međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova.

Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine je strategija kojom se definišu programski ciljevi za ostvarivanje ravnopravnosti spolova u svim oblastima društvenog života i rada, u javnoj i privatnoj sferi.

b) definisani Konvencijom o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici Vijeća Evrope (Istanbulskom konvencijom)

Nasilje nad ženama označava kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije nad ženama i predstavlja sva djela rodno zasnovanog nasilja koja dovode do, odnosno mogu da dovedu do, fizičke, seksualne, psihičke odnosno ekonomske povrede odnosno patnje za žene, obuhvatajući i prijetnje takvim djelima, prinudu odnosno arbitrarno lišavanje slobode, bilo u javnosti ili u privatnom životu.

Nasilje u porodici označava svako djelo fizičkog, seksualnog, psihičkog odnosno ekonomskog nasilja do kojeg dođe u porodici ili domaćinstvu odnosno između bivših odnosno sadašnjih supružnika odnosno partnera, nezavisno od toga da li učinilac dijeli ili je dijelio domaćinstvo sa žrtvom.

Rod označava društveno određene uloge, ponašanja, aktivnosti i atribute koje dato društvo smatra prikladnim za žene i muškarce.

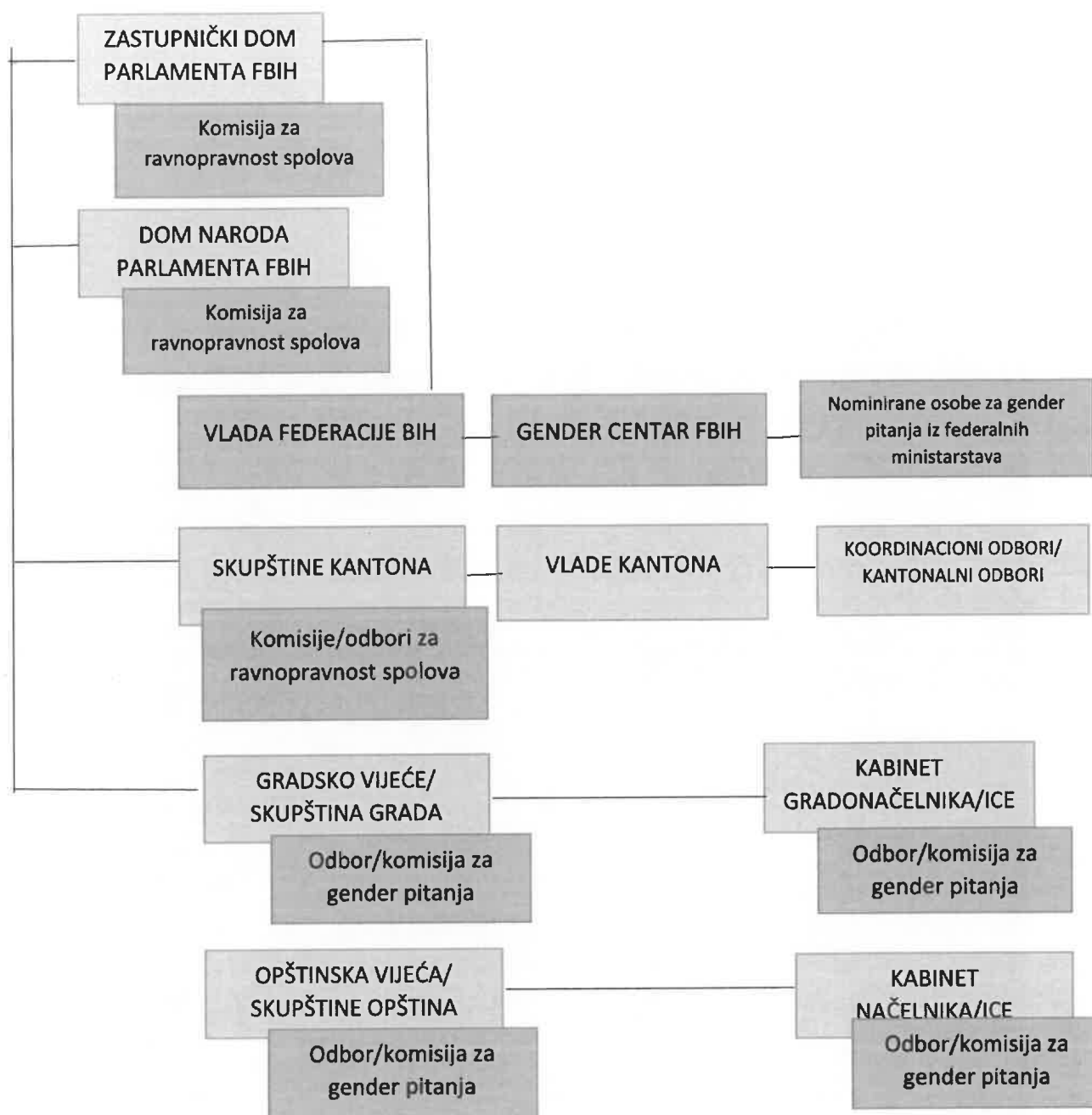
Rodno zasnovano nasilje nad ženama označava nasilje koje je usmjereno protiv žene zato što je žena, odnosno ono koje nesrazmjerno utiče na žene.

Pojam **žena** uključuje djevojke ispod 18 godina starosti.

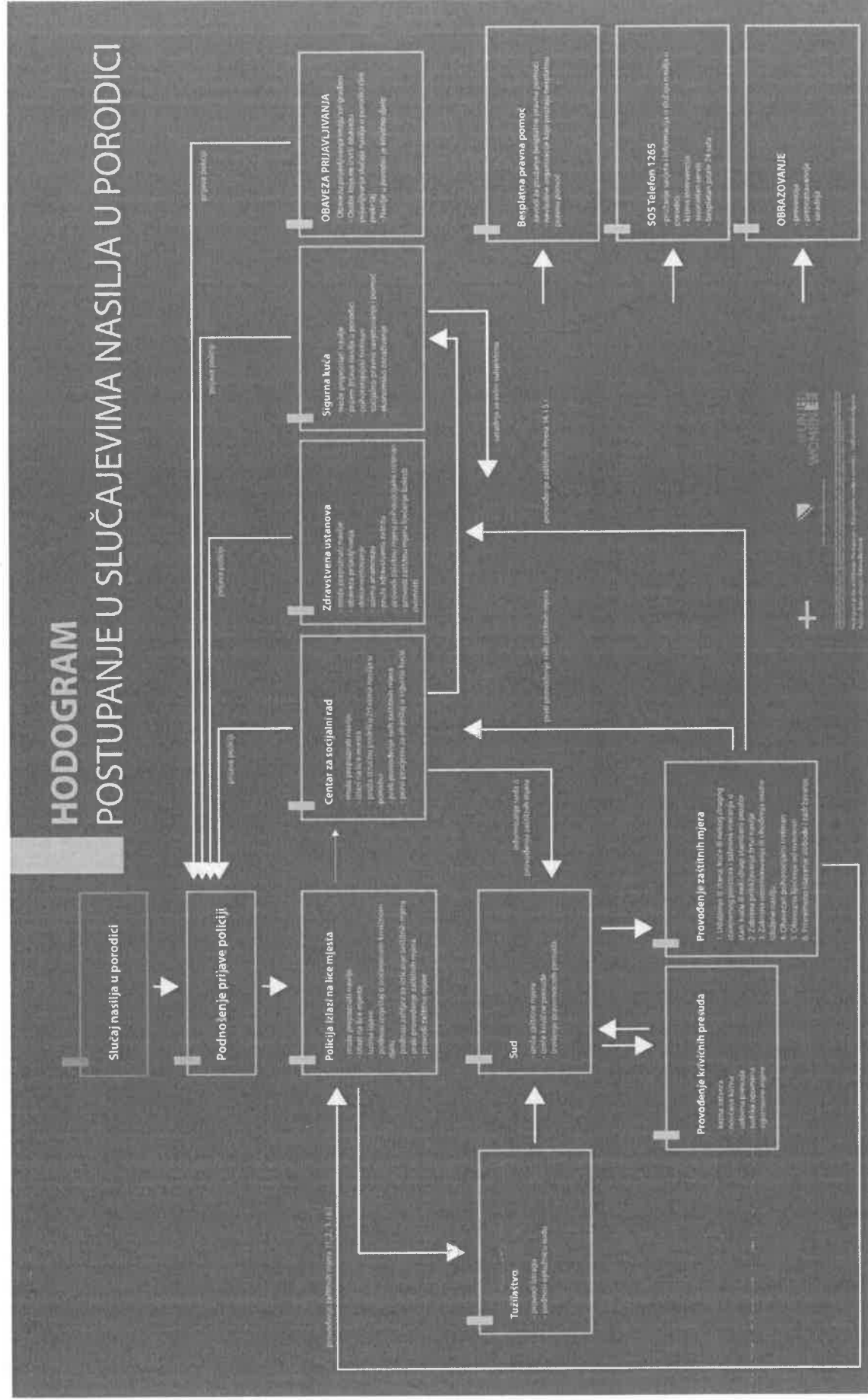
Prilog 3. Međunarodni i domaći pravni okvir za ravnopravnost spolova i nasilje nad ženama

Ujedinjeni narodi	Vijeće Evrope	Evropska unija	Bosna i Hercegovina	Federacija BiH
Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima	Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i njeni protokoli	Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici	Ustav BiH	Ustav FBiH i Ustavi kantona u FBiH
Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije nad ženama CEDAW	Evropska socijalna povelja	Amsterdamski sporazum Evropske unije	Zakon o ravnopravnosti spolova	Krivični zakon FBiH
Bečka i Pekinška deklaracija	Deklaracija o ravnopravnosti između žena i muškaraca	Povelja o osnovnim pravima Evropske Unije	Zakon o zabrani diskriminacije	Porodični zakon FBiH
Rezolucija vijeća sigurnosti UN 1325 „Žene, mir i sigurnost“	Konvencija o prevenciji i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija)	Direktive EU o jednakoj plaći, jednakom tretmanu, socijalnom osiguranju, roditeljskom odsustvu, itd.		Zakon o zaštiti od nasilja u porodici
Konvencija o političkim pravima žena	Deklaracija o politici suprotstavljanja nasilju nad ženama	Rezolucija Evropskog parlamenta o nasilju nad ženama		Zakon o ustanovama socijalne zaštite FBiH
Konvencija o državljanstvu udatih žena		Rezolucija EP-a o potrebi ustanovljavanja kampanje širom EU za nultu toleranciju prema nasilju nad ženama		Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom FBiH

Prilog 4. Institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova u FBiH

Prilog 5. Hodogram postupanja u slučajevima nasilja u porodici

Ukoliko ste osoba koja doživljava nasilje, trebate znati:

Niste krivi za nasilje koje doživljavate

Razgovarajte s nekim o tome šta vam se dešava

Dokumentirajte svoje povrede

Nasilje u porodici najviše pogađa djecu

Žene i djeca su najčešće žrtve nasilja

Izvor: MUP KS

Prilog 6. Podaci o broju održanih sjednica komisija/odbora u FBiH u periodu 2019–2022. godine

Broj održanih sjednica komisija/odbora za ravnopravnost spolova		
Red. br.	Naziv Komisije/Odbora	2019–2022.
	1	2
1.	Komisija PD PFBiH	8
2.	Komisija USK	4
3.	Odbor PK	0
4.	Komisija TK	31
5.	Komisija ZDK	40
6.	Komisija BPK	1
7.	Komisija SBK	5
8.	Komisija HNK*	-
9.	Odbor ZHK	20
10.	Komisija KS	9
11.	Odbor HBŽ	0
Ukupno		118

* Nadležni iz Skupštine HNK su naveli kako u mandatu 2022–2026. godine ne postoji niti jedan izabrani zastupnik/ca iz prošlog saziva koji je bio član Komisije za ravnopravnost spolova u mandatu 2018–2022. godine, tako da nije moguće popuniti Upitnik revizije učinka.

Prilog 7. Dodijeljena sredstva sigurnim kućama iz budžeta BiH, FBiH i kantonalnih budžeta u periodu 2019-2022. godine

MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BIH – DODIJELJENA SREDSTVA S POZICIJE GRANT ZA SUFINANSIRANJE RADA SIGURNIH KUĆA ZA SMJEŠTAJ ŽENA ŽRTAVA NASILJA U PORODICI U OKVIRU NVO						
Red. br.	Naziv udruženja/fondacije	2019.	2020.	2021.	2022.	Ukupno (u KM)
	1	2	3	4	5	6 (2+3+4+5)
1.	Udruženje „Žena BiH“ Mostar	12.500,00	12.500,00	12.500,00	12.500,00	50.000,00
2.	Udruženje „Žene sa Une“ Bihać	12.500,00	12.500,00	12.500,00	12.500,00	50.000,00
3.	Udruženje građana „Vive žene“ Tuzla	12.500,00	12.500,00	12.500,00	12.500,00	50.000,00
4.	Udruženje „Medica“ Zenica	12.500,00	12.500,00	12.500,00	12.500,00	50.000,00
5.	Fondacija lokalne demokratije Sarajevo	12.500,00	12.500,00	12.500,00	12.500,00	50.000,00
	Ukupno (u KM)	62.500,00	62.500,00	62.500,00	62.500,00	250.000,00

Izvor: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH

FMRSP – DODIJELJENA SREDSTVA SIGURNIM KUĆAMA S POZICIJE TEKUĆEG TRANSFERA NEPROFITNIM ORGANIZACIJAMA – PROVEDBA ZAKONA O ZAŠTITI OD NASILJA U PORODICI						
Red. br.	Naziv udruženja/fondacije	2019.	2020.	2021.	2022.	Ukupno (u KM)
	1	2	3	4	5	6 (2+3+4+5)
1.	Udruženje „Žena BiH“ Mostar	44.900,00	34.789,63	37.478,00	41.618,35	158.785,98
2.	Udruženje „Žene sa Une“ Bihać	37.500,00	52.691,57	38.250,00	51.511,00	179.952,57
3.	Udruženje građana „Vive žene“ Tuzla	46.635,26	48.083,27	51.131,03	47.742,74	193.592,30
4.	Udruženje „Medica“ Zenica	58.415,35	60.264,53	63.979,36	55.778,95	238.438,19
5.	Fondacija lokalne demokratije Sarajevo	0,00*	54.024,15	59.161,61	53.348,96	166.534,72
	Ukupno (u KM)	187.450,61	249.853,15	250.000,00	250.000,00	937.303,76

Izvor: FMRSP

*Fondacija lokalne demokratije nije aplicirala na Javni poziv FMRSP-a u 2019. godine

FMRSP – DODIJELJENA SREDSTVA SIGURNIM KUĆAMA IZ SREDSTAVA DIJELA PRIHODA OSTVARENIH U BUDŽETU FBiH PO OSNOVU NAKNADA ZA PRIREĐIVANJE IGARA NA SREĆU						
Red. br.	Naziv udruženja/fondacije	2019.	2020.	2021.	2022.	Ukupno (u KM)
	1	2	3	4	5	6 (2+3+4+5)
1.	Udruženje „Žene sa Une“ Bihać	0	0	0	30.000,00	30.000,00
2.	Udruženje građana „Vive žene“ Tuzla	22.800,00	14.978,88	14.746,70	30.000,00	82.525,58
3.	Udruženje „Medica“ Zenica	26.400,00	18.518,45	16.237,95	28.380,00	89.536,40
4.	Fondacija lokalne demokratije Sarajevo	0	14.908,44	12.427,00	0*	27.335,44
	Ukupno (u KM)	49.200,00	48.405,77	43.411,65	88.380,00	229.397,42

Izvor: FMRSP

*Aplikacija FLD-a je u 2022. godini bila formalno-pravno neispravna.

DODIJELJENA SREDSTVA SIGURNIM KUĆAMA OD KANTONALNIH MINISTARSTAVA NADLEŽNIH ZA SOCIJALNU POLITIKU						
Red. br.	Naziv udruženja/fondacije	2019.	2020.	2021.	2022.	Ukupno (u KM)
	1	2	3	4	5	6 (2+3+4+5)
1.	Udruženje „Žena BiH“ Mostar	3.000,00	2.000,00	5.000,00	52.000,00	62.000,00
2.	Udruženje „Žene sa Une“ Bihać	42.500,00	42.500,00	38.250,00	50.000,00	173.250,00
3.	Udruženje građana „Vive žene“ Tuzla	50.000,00	50.000,00	114.000,00	114.000,00	328.000,00
4.	Udruženje „Medica“ Zenica	54.720,00	54.720,00	108.000,00	108.000,00	325.440,00
5.	Fondacija lokalne demokratije Sarajevo	184.301,28	245.916,56	312.657,08	331.320,00	1.074.194,92
Ukupno (u KM)		334.521,28	395.136,56	577.907,08	655.320,00	1.962.884,92

Izvor: Kantonalna ministarstva (MZRS HNK, MZSP USK, MRSP TK, MRSP ZDK i MRSRI KS)

Prilog 8. Oblici i znakovi nasilja nad ženama

Psihičke manifestacije nasilja

- Umanjuje ili poriče da su ona i/ili djeca u opasnosti od nasilja
- Nada se i vjeruje da se nasilje više neće ponoviti
- Krivi sebe za nasilje i uvjerena je da je ona isprovocirala nasilnika
- Zavisi od njegove dozvole ili odobrenja
- Njeno samopoštovanje i samopouzdanje u velikoj mjeri zavise od očekivanja i mišljenja drugih
- Misli da su uzrok nasilju tenzija i problem u vezi ili stres
- Ravnodušna je i apatična
- Problemi, osjećanja i potrebe njenog partnera su važniji od njenih potreba
- Misli da nema dovoljno snage i da zavisi od partnera
- Izolovana je i nema društveni život van veze
- Finansijski je zavisna od partnera
- Stalno ima potrebu da pravda svoje ponašanje nasilniku

Fizičke manifestacije nasilja

- Povrede, vidljive i nevidljive, kao što su modrice, uganuća, istegnuti mišići, opekotine, unutrašnje krvarenje, posjekotine, slomljene kosti, znakovi davljenja i dr.
- Stare ili nezaliježene povrede, naročito one koje se ne podudaraju sa objašnjenjima
- Dugotrajne ili ponovljene povrede koje se obrazlažu nespretnošću ili nesretnim slučajem
- Zloupotreba alkohola, lijekova ili droge
- Produženo korištenje lijekova, kao što su sedativi ili antidepresivi
- Nedostatak podrške i izolacija
- Misli o samoubistvu ili pokušaji samoubistva
- Preosjetljivost, nervoza, osjećaj beznadežnosti, reakcije na stres kao što su tenzija, glavobolje, nesanica, bol u leđima, stomaku ili grudima

Verbalne manifestacije nasilja

- Neuravnotežena komunikacija između partnera
- Česte uvrede ili ponižavanja kojima je partner izlaže
- Izgleda uplašeno, nervozno, nesigurno ili pasivno kada je nasilnik prisutan
- Stalno partneru "podnosi račun" gdje je bila, šta radi, s kim je i sl.
- Djeca nasilno i/ili neprimereno komuniciraju sa njom

Znakovi neposredne opasnosti

- Prijeti da će se povrijediti ili nasilnik prijeti da će povrijediti sebe, nju i/ili djecu,
- Prisiljena je na seksualne odnose
- Povrede se ponavljaju
- Nasilnik ima pristup oružju
- Nasilnik je sklon zloupotrebi alkohola i/ili psihoaktivnih supstanci
- Trudna je ili ima malu djecu

- Nasilnik je ljubomoran, kontroliše njeno kretanje i ponašanje, kao i komunikaciju s drugim ljudima
- Plaši se nasilnikove reakcije ako ga napusti
- Plaši se za sopstveni život i/ili život djece
- Napustila je nasilnika ili planira da ga napusti
- Društveno je ili geografski izolovana

REFERENCE

- Akcioni plan za provedbu Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici 2018-2020. godine
- Alternativni izvještaj NVO u Bosni i Hercegovini prema grupi GREVIO, Banja Luka/Zenica, decembar 2019. godine
- Analiza situacije po oblastima Gender akcionog plana u FBiH za period 2018-2022. godine
- Dobrobit i sigurnost žena – Istraživanje o nasilju nad ženama u Bosni i Hercegovini, OSCE, 2019.
- Dvogodišnji programi mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici (PK, TK, ZDK, BPK, SBK, KS, HNK, HBŽ)
- Gender akcioni plan BiH 2018-2022.
- INTOSAI-P 12 – Vrijednost i koristi VRI – pokretanje promjena u životima građana
- ISSAI 300.11 – Osnovni principi revizije učinka
- Izvještaj o zakonodavnim i drugim mjerama za provedbu odredbi Istanbulske konvencije BiH – GREVIO, 2022. godina
- Kantonalni Gender akcioni planovi (BPK, KS, SBK, TK, USK i ZDK)
- Konvencija UN-a o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)
- Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici – Istanbulska konvencija, „Službeni glasnik BiH“, broj 19/13
- Krivični zakon FBiH „Službene novine FBiH“, broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 i 75/17
- Narandžasti izvještaj – Godišnji izvještaj o stanju ljudskih prava žena u Bosni i Hercegovini“
- Odluka o usvajanju i objavi INTOSAI Okvira profesionalnih objava, „Službene novine FBiH“, broj 59/22
- Operativni plan ministarstava i institucija FBiH za implementaciju GAP-a BiH
- Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije o izrečenim zaštitnim mjerama, osobama koje su štice zaitnom mjerom i o nasilnim osobama kojima su izrečene zaitne mjere, „Službene novine FBiH“, broj 95/13, od 29. 11. 2013. godine
- Pravilnik o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u FBiH, „Službene novine FBiH“, broj 15/13 i 44/16
- Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici 2013-2017. godine
- Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici 2021-2027. godine
- Uredba o osnivanju Gender centra FBiH, „Službene novine FBiH“, broj 53/00 i 64/05
- Uredba o procjeni uticaja propisa, „Službene novine FBiH“, broj 67/20
- Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, član II A. 2. i Amandman V
- Vodič za rodnu reviziju za Zapadni Balkan
- Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, „Službeni glasnik BiH“ broj, 32/10
- Zakon o reviziji institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine „Službene novine FBiH“, broj 22/06
- Zakon o zabrani diskriminacije, „Službeni glasnik BiH“, broj 59/09 i 66/16
- Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, „Službene novine FBiH“, broj 20/13 i 75/21
- Zakoni o izvršavanju budžeta FBiH 2019-2022. godine